Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 81 (9456) | Суббота, апрель 6, 1974 чыл | 1925 чыдан үнделеттинген. Өртээ 2 коп.

СЭКП ТК-ГА ЧӨВҮЛЕЛ ХУРАЛ

Апрель 2—4 хүннеринде СЭКП ТК-га эвилелдешкен республикаларның Компартияларының ТК-ларының, СЭКП-ниң край, область болгаш округ комитеттериниң, а ол ышкаш партияның элээн каш хоорай болгаш район комитеттериниң ниити килдистер эргелекчилериниң чөвүлел хуралы болган.

Чөвүлел хуралга, чыылганнарның чылыы-биле уткааны, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев партия комитеттериниң ниити килдистериниң сорулгаларының дугайында делгеренгей чүве чугаалаан.

СЭКП ТК-ның ниити килдис эргелекчизи К. У. Черненконуң партия органнарының ниити килдистериниң ажылының стилин болгаш аргаларын сайзыраңгайжыдар дугайында илеткелин чөвүлел хуралга дыңнаан.

Илеткелди чугаалажып көөрүнге чамдык эвилелдешкен республикаларның Компартияларының ТК-ларының, СЭКП крайкомнарының болгаш обкомнарының, партияның элээн каш хооркомнарының болгаш округкомнарының ниити килдистер эргелекчилери болгаш өскелер-даа киришкен.

Чөвүлел хуралдың ажылынга СЭКП ТК-ның секретары И. В. Капитонов, СЭКП-ниң Төп ревизия комиссиязының даргазы Г. Ф. Сизов, СЭКП ТК-ның херек эргелекчизи Г. С. Павлов, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң херек эргелекчизи М. С. Смиртюков олар киришкен.

СЭКП Тыва обкомунда болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинде

УЛУСЧУ ТУДУГ КЫЛДЫР ЧАРЛААН

Республика найысылалы Кызылда чаа тудуглардың саны чыл келген тудум өзүп, үлетпүр бүдүрүлгелери, чурталга бажыңнары, чурттакчы чоннуң коммунал болгаш культура-амыдырал хандырылгазының албан черлери, школалар, уруглар ясли-садтары болгаш административтиг бажыңнар немежин турар. Хоорайның төп кудумчуулары чаагайжыды туттунуп, ында улуг-улуг мөң чурталга черлери тыптып келгилээн.

Оон-биле чергелештир чаа тудуглар өскен тудум, хоорай кырының агаарын үүдедир үүрмек болгаш кварталдар котельнаяларының саны соксаал чок өзүп турар. Ынчангаш агаар бокталышкынын эвзөжедири сөөлгү чылдарда нарын айтырыгларның биредээн болу берген. Кызылдың партия, совет органнары, СЭКП обкому болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели ону каш удаа чугаалажыр ужурга таваржып турар.

Чамдык бажыңнарны элээн улуг чылдылга төптеринге кожуп турган, ажыглалда турар котельнаяларның чамдыктарын кызырып, котельналарга агаар арыглаар тургузулгаларны кылып, котелдарны одаарының чурумун таарыштыр дээн ышкаш өске-даа түр хемчеглерни ап чорударындан аңгыда, ону шуут болдурбазының хемчеглерин баш удур боттандырып турар. Кызылдың электростанциязын төпчүттүнген чылдылга станциязы болдурары база чылдылга шугумун тудары — ук ажылды моон мурнунда планнаттының турганы дег, 1975 чылда эвес, а бо чылын боттандырар арганы бээр.

Хоорай кырының агаарын өжижиринге таарымчалыг салдарын чедирер төпчүткен чылдылга хандырылгазының айтырыын шиитпирлээрин дүргедедири улуг ужур-дуалыг деп санавышаан, СЭКП обкомунуң бюрозу болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели «1974 чылда Кызыл хоорайның чылдылга четкизиниң тудуун болгаш ажыглалга киирерин дүргедедир талазы-биле хемчеглер дугайында» доктаалды хүлээн алган. Кызыл хоорайда чылдылга төвүнүң болгаш хуваалда четкизиниң тудуун улусчу тудуг кылдыр чарлаар деп шиитпирлээн. Хоорайның бүгү бүдүрүлгелериниң, албан болгаш өөредилге черлериниң коллективтерин чылдылга четкизиниң тудуунга калбаа-биле киржиринче хаара тударын СЭКП хооркомунга, хооркүүскомга саналдаан.

«Тыва тудуг» (Ч. Б. Ондар), «Тыва көдээ тудуг» (П. Ф. Кандауров), «Тыва суг тудуг» (В. П. Сургутанов) трестерге, автомобиль орук-тарының тудуунуң болгаш ажыглалының бүдүрүлге эргелелинге (Н. А. Бораенко), «Сельхозтехника» каттыжышкынынга (С. М. Мешкорудников, Г. И. Савин), республиканың Иштики херектер министерствозунга (С. С. Чакар, В. И. Архипов), Тыва автотранспорт эргелелинге (А. С. Кошкер, В. Н. Бехтерев), «Кодээ электротудуг» тудуг-монтаж эргелелинге (А. В. Первухин), «Сибирь техмонтаж» трестиң Тывада участогунга (А. П. Поручник), «Востоксантехмонтаж» трестиң Кызылда көжүп чоруур мехколонназынга (Л. К. Кашавцев) Кызылдың чылдылга четкизиниң хуваалдазының тудуунуң талазы-биле ажылдарны чогуур хемчээлинге болгаш хуусаазында доозарын саналдаан.

«Красноярскгражданпроект» институдунуң Кызылда комплекстиг килдизинге (начальниги А. С. Нестеровский) Мугур, Ленин, Ажылчын болгаш Комсомольская кудумчуларынга чылдылга четкизиниң хуваалдазының тудуунуң ажылчын (бөдүүн) шыйыгларын май 1-ге чедир ажылдап кылырын, а төлевилел-смета документациязын чагыкчыга июль 1-ге чедир бүрүн доозун бээрин саналдаан.

Чаңгыс ийикпе, азы эвзөш санныг бөлүк бажыңнарны чылдың турар үүрмек котельнаяларны тургуспас сорулга-биле хоорайның бүдүрүлге, административтиг, чурталга бажыңнарын болгаш социал-культура-амыдырал хандырылга объектилерин улуг котельнаяларга кожарының төлевилел-смета документациялары-биле министерстволарны, ведомстволарны, бүдүрүлгелерни болгаш организацияларны хандырарын Кызыл хооркүүскомнуң капитал тудуг бөлүүнге (начальниги Л. Ф. Филимонова) дааскан.

Чылдылга четкизиниң болгаш ол объектилерни абонентилерге киирериниң ажылчыр шыйыгларын болгаш сметазын кыска хуусаада ажылдап кылырын болгаш чагыкчыга бээрин Чурталгакоммунал ажыл-агый министерствозунуң төлевилел-смета организациязынга, «Сельхозтехника» каттыжышкынының болгаш Колхоздар аразының төлевилел черинге дааскан.

Кызылдың электростанциязындан Түлүм кудумчузунга чедир 8 километр дурттуг чылдылга шугумунуң тудуун доозар талазы-биле «Кызылгэсстрой» тудуг эргелелинің болгаш Тыва Электри четкизиниң киприп келген графигин СЭКП обкому болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели бадылаан.

ССРЭ-ниң Энергетика болгаш электрофикация министерствозунуң «Красноярскэнерго» септелге-ажыглал эргелелиниң начальниги М. П. Сморгуновтуң чылдылга шугумунуң тудуун 1974 чылда ажыглалга киирер кылдыр санаан төлевилел-смета документациязын кылыр болгаш акшаландырышкын-биле хандырарының немелде хемчеглерин алыр деп медеглээнин түүлдүгүнүп көрген.

«Сибирьэнерготудуг» трестиң эргелекчизи В. Н. Михайликтиң 1974 чылда Кызылдың электростанциязындан чылдылга шугумунуң тудуун доозарынга эргежок чугуда саныг тудуг материалдары, конструкциялар, машиналар болгаш механизмнерни үндүрүп бээр деп медеглээнин хүлээп көрген.

Кызылдың чылдылга четкизин тударынга керектиг 1.600 кубометр чыын эптээр демир-бетон кылыгларны майавгуста бүдүрүп үндүрериниң «Тудуг кезектери» комбинаттың администрациязынга (директору К. С. Чащухин) дааскан. Оон аңгыда чылдылга четкизиниге хереглээр 800 кубометр демир-бетон кылыгларны боттарының бүдүрүлгелериниге немей кылырын «Тыва тудуг», «Тыва кодээ тудуг», «Тыва септелге тудуг», «Тыва суг тудуг» трестерге саналдаан.

Чылдылга четкизиниң хуваалдазының тудуун акшаландырарының айтырыын шиитпирлээрин болгаш чедишпейн турар материалдарны четчеләр талазы-биле хемчеглерни ап чорударын Тыва АССР-ниң Күрилаңнына (М. С. Салчак), республиканың Министрлер Чөвүлелиниң чаныда капитал тудуг эргелелинге (Н. И. Иванов), хандырылга болгаш сайгарылга эргелелинге (И. И. Цевменко) дааскан.

Төпчүттүнген чылдылга хандырылгазының талазы-биле тудуг-монтаж ажылдарын боттандырары-биле база Кызылдың котельнаяларын улгаттыр каттыштырары-биле холбашкан айтырыларны шалыпкын удуртур болгаш шиитпирлээр сорулга-биле СЭКП Кызыл хооркомунуң бирги секретары В. Б. Добромыслов даргалаан штабты СЭКП обкому болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели тургускан.

Кызылда чылдылга четкизиниң тудуунун чоруп турарын болгаш хоорайның ажылчы чоннар коллективтериниң аңаа киржилгезин үргүлүү чыдырын Телевидение болгаш радио дамчыдылга талазы-биле комитетке, «Шын» база «Тувинская правда» солуннарының редакцияларына дааскан. Чылдылга четкизиниң тудуунуң болгаш Кызылдың электростанциязын алгыдарының талазы-биле онааладаны хуусаа бетинде үүседиринче Кызылдың ажылчы чоннарын мобилизастаар, оларның ортузунга организакчы база масса-политиктиг ажылды күштелдиринге партияның Кызыл хооркомунга болгаш хооркүүскомга СЭКП обкому болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели дагаып, бүдүрүлгелер болгаш организацияларның удуртукчулары, Кызыл хоорайның ажылчы чоннары эң-не кыска үеним дүргүзүнде республиканың найысылалын чаагайжыды тударынга бүгү күжүн салыр дээринге бүзүрелдин илергейлээн.

ССРЭ-ниң күрүне төлээлериниң Парижче чорупканы

Франция Республиканың Президентиниң мөчээни-биле холбаштыр албан ужурунда ёзулалга киржири-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный (төлээлериң баштыны), ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы В. А. Кириллин составтыг ССРЭ-ниң күрүне төлээлери апрель 5-те Москвадан Парижче чорупкан. Францияның найысылалынга төлээлерге ССРЭ-ниң Франциядa элчини С. В. Червоненко каттыжар.

Совет Эвилелиниң күрүне туктарын аскан Внуково аэродромга эштер Ю. В. Андропов, А. А. Громыко, М. С. Соломенцев, албанның өске-даа кижилери оларны үдээннер.

Үдээннернин аразында Францияның ССРЭ-де элчини Жак Вимон, француз элчин чериниң дипломаттыг составы база турган.

(СЭТА).

Н. В. Подгорныйның Парижте чеде бергени

ПАРИЖ. (СЭТА-ның тускай корр.). Франция Республиканың Президентизи Жорж Помпидунуң мөчээни-биле холбаштыр албан ужурунда ёзулалга киржири-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорныйга баштаткан ССРЭ-ниң күрүне төлээлери Парижте чеде берген.

Парижтиң Орли аэродромунга ССРЭ-ниң күрүне төлээлерин даштыкы херектер министри М. Жобер, ССРЭ-ниң Францияда элчини С. В. Червоненко, ССРЭ-ниң күрүне төлээлериниң составынга кирер ССРЭ-ниң дипломаттыг составы, албанның өске-даа кижилери уткааннар.

Н. В. Подгорный аэродромга солуннар төлээлекчилериннге дараазында медегледи кылган:

Совет Эвилелиниң төлээлери Францияның шылгарацгай күрүне ажылдакчызы—Жорж Помпидуну сактып, тураскаан, француз улусы, дээрги Клод Помпидуга, мөчээн кижиниң ог-бүлезинге болгаш чоок кижилериге ханы кажыдалды илередир дээш Парижте келген.

Жорж Помпидунуң мөчээнинин дугайында медээни Совет Эвилелиге ханы кажыдал-биле дыңнаан. Ол Франция Республиканың Премьер-Министри болгаш Президентизи-даа турган оон дорт киржилгези-биле бистиң чурттарның аразынга харылзаалар ажы-ажы ниитилел тургузуулгат күрүнелериниң кайы-кайызынга-даа ажыктыг кады ажылдажылгазының эки үлегер-чижээ боон турар.

Бистер делегейниң нарын айтырыгларын оон шыны-биле, боттуг көөрүн кажан-даа ханызы-биле үнелеп, Франция биле Совет Эвилелиниң аразынга чаңчыл апарган найыралды болгаш чөпшээрежилгени хөгжүдүп, быжыглаарыңче генерал де Голлдуң угланышкынының уламчылакчызы деп көрүп турган бис.

Жорж Помпиду-биле совет удуртукчуларының чаңгыс эвес удаа ужуражышкынары, оон Совет Эвилелиниге аян-чоруктары, ол ышкаш соөлгү улуг болуушкун—СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежнев-биле Пицундага чоокта чаа чугаалажышкынары делегейге чавырлышкынның байдалын улам ханыладырыңче угланган политиканың шиниңиин, делегейге айыл чок чоруктуң чугула фактору боон турар совет-француз кады ажылдажылганың ужур-дузазын бүзүрелдин-биле бадыткаан.

Совет Эвилели биле Франция Республика бистиң улустарның арге-ажыктарынга, Европага болгаш бүгү делегейге тайбың херээнин эргеажыктарынга таарыштыр моон соңгаар-даа чедишкиннг кады ажылдаар дээринге бүзүрелди илередиксеп тур мен.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының тускай сессиязынга

Апрель 9-та Нью-Йоркка КНО-нуң Кол Ассамблеязының VI тускай сессиязының ажыттынары-биле холбаштыр СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко баштадыр ССРЭ-ниң делегациязын ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели бадылаан.

Республиканың даштыкы херектер министри Г. Г. Шевель баштадыр УССР-ниң делегациязын УССР-ниң Министрлер Чөвүлели бадылаан.

Республиканың даштыкы херектер министри А. Е. Гуринович баштадыр БССР-ниң делегациязын БССР-ниң Министрлер Чөвүлели бадылаан.

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ЭВИЛЕЛДИҢ СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ КЫЗЫЛДЫҢ № 409 ОКРУГУНУҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫНЫҢ СОСТАВЫН БАДЫЛААР ДУГАЙЫНДА

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

«ССРЭ-ниң Дээди Совединиге соңгулда дугайында дүрүмнүн» 43, 44, 45 чүүлдериниге үндезилээн, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң **доктаадыры болза:**

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилелдиң Соведиге соңгулда талазы-биле Кызылдың № 409 округунуң соңгулда комиссиязын хөй-ниити организацияларының, ниитиледдериниң болгаш ажылчы чоннар коллективтериниң дараазында төлээлекчилери составтыг бадылаар:

Округтуң соңгулда комиссиязының даргазы Монгуш Какыйлаевич **Шыырап** — Тываның коммунистиг область организациязындан.

Округтуң соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы Николай Алексеевич **Сердобов** — Тываның дыл, литература болгаш төөгүнүң эртем-шинчилел институдунуң эртемденнериниден болгаш эртем ажылдакчыларындан.

Округтуң соңгулда комиссиязының секретары — Сарыглар Маскыровна **Кудажи** — Кызыл хоорайның коммунистиг организациязындан.

Округтуң соңгулда комиссиязының кежигүннери:

Эрестол Даржаевич **Даржаа**—Тожу районунуң «Тоора-Хем» совхозунуң ажылчыннарындан, кодээ ажыл-агый специалистериниден болгаш албан-хаакчыларындан.

Любовь Владимировна **Егорова** — Бии-Хем районунуң «Өөк» совхозунуң ажылчыннарындан, кодээ ажыл-агыйның специалистериниден болгаш албан-хаакчыларындан.

Дойнур Күжүгетович **Мөңге-Баир** — Таңды районунуң «Тилелге» совхозунуң ажылчыннарындан, кодээ ажыл-агыйның специалистериниден болгаш албан-хаакчыларындан.

Кызыл-оол Будупович **Ооржак** — «Тыва кодээ тудуг» трестиң № 741 кожун чоруур механизастаттынган колоннаның ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Чуданго Догүжеевич **Орустук**—Каа-Хем районунуң «Коммунизмче орук» колхозунуң колхозчуларындан.

Чидиг-оол Бегзикеевич **Сат** — Чөөн-Хемчик районунуң Чаданада № 1 ортумак школаның башкыларындан болгаш техниктиг ажылдакчыларындан.

Зоя Чезаевна **Хертек** — Чурт иштиниң үлегшүрүнүң болгаш коммунал-амыдырал бүдүрүлгелериниң ажылдакчыларының профессионалдар эвилелиниң Тыва область организациязындан.

Любовь Трифоновна **Шабалина** — Бүгү-эвилелдиң Аныктарының Ленинчи Коммунистиг Эвилелиниң Улуг-Хем район организациязындан.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Б. ДОЛЧАҢМАА.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ.

Кызыл хоорай, 1974 чылдың апрель 5.

БАШТАЙГЫ ШЕНЕЛДЕНИ КЫЛГАН

Бай-Тайга районда «Тээли» совхозтуң механизаторлары тоску беш чылдың тодарадыкчы дөртү чылының часкы хову ажылдарынга багай эвес белеткенген. Совхоз 22 тракторну септээр турган, 25-ти, 11 сеялканың орнунга—13-түү, 10 андазын орнунга — 14-түү септеп белеткээн. Ол бүгү техниканы хову турлаанда чедирип алган.

Совхозка тараа культуралары бо чылын 2640 гага, мал чеми культураларны 890 гага тарыыр. Тараа аймааның 548 тонна үрезинин шагда-ла чажар шынарынга чедир арыглаап белеткээн. Тараажылар бо чылын гектардан 9 центнерден эвзөш эвес дүжүттү алырын хүлээнгениер. Ынчангаш 2000 тонна хире өдекти ховуларда төккен.

Тээлижилерниң суггатты черлери хөй. Ону четче ажыглаар сорулга база салдынган. 120 кижилиг 30 суггатчы эвеюну тургускан. Суггатчылар уе эрттирип, суг буга-биле бады келирин маган олурбайн, бугалар дөстериниң дожун аптап, аңаа довуракты төккен.

Совхозтуң төп хову турлаанда механизаторлар часкы шык базырыышкынының баштайгы шенелдезин мартты 29-та чоруткан. Ынчалзажок чер ам-даа эки эривөн болгаш эрткен хүннерде кылын хар чаашканы-биле олар шык базырыышкынын түр соксап каан. Аңаа хову ажылдары чоокку хүннерде хайнытын үнер.

Б. ДАЙЫНЧЫ,

Бай-Тайга райкүүскомунуң кодээ ажыл-агый эргелелиниң кол агроному.

ХООРАЙ СЛЁДУНГА УТКУШТУР

БЕДИК АТКА ТӨЛЕПТИГ

Социалистиг чарыштың дээди хевири — коммунистиг күш-ажыл дээш демиселл. Республика найысылалында ол ат дээш демисежин турар коллективтериниң болгаш туе-туе кижилериниң ажыл-хереэнге тураскааткан хоорай слёду бо чылдың апрель 12-де Кызылга болур. Үлетпүр бүдүрүлгелер, тудуг болгаш транспорт база хоорай чоогунуң кодээ ажыл-агый ажылдакчылары аңаа белеткелди күштелдирген.

Кызылдың чылдылга күжү-биле ажылдаар электростанциязының коллективи ол бедик атты эдилээр эргени баштай чаалап алган бүдүрүлгелериниң бирээзи. Бо станцияның химия цеги коммунистиг күш-ажыл коллективи деп бедик атты 1964 чылдан бээр эдилеп келген.

Мында күш-ажылды ёзулуг коммунистиг ёзу-биле көрүп, хөй-ниитиниң ажылынга киржип турарлар эвзөш эвес. Оларның бирээзинге химия цегинге ам таптыг-ла он чыл лаборантылап ажылдап турар Нелли Яковлевна Дубакованы хамаарыштырып болур. Ажыл-ижинге чүткүлдүг, сагылга-чурумга үлегерлиг болгаш бодунуң гуская мергежилин үргүлчү бедидип чоруур бо мурнакчы ажылчын коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы деп бедик аттың эдилекчизи.

Эш Дубакова бодунуң кол кылыр ажылы болур одаар чүүлдүң анализин кылып, бус-биле ажылдаар котелдарны камналгалыг ажыглап, ажыктыын бедидиринге хууда үлүүн киирип келген. Коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы Нелли Яковлевна болдунуң бүдүрүлгезинде хереэженнер чөвүделиниң кежигүнү хөй-ниитичи хүлээлгезин ак сеткилдиг күүседип турар.

В. КАРЛОВ.

ЧУРУКТА: Н. Я. ДУБАКОВА сугнуң химиктиг хыналдазын кылып тур.

Фото авторнуу.

Апрель 20-де— коммунистиг субботник

ҮЛҮҮН КИИРЕР

В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 104 чыл оюнга алдар болдурган Бүгү-эвилелдиң «Кызыл субботник» хүнү—апрель 20-ни Өвүр районда «Коммунизмче орук» колхозтуң ажыл-ишчилери, инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш албан-хаакчылары бедик көдүрүүшкүнүг ажыл-иш-биле демдеглээрин шиитпирлээннер. Субботникти шалыпкын күш-ажыл-биле эрттирер дээш, тускай ажыл планын тургускан. Ында апрель айның суббота бүрүзүнде-ле колхозтуң инзы-бүрү ажыл участоктарынга эки-турانың шеф ажылын организастаары көрдүнген.

Коммунистиг субботникке шупту 400 ажыг кижи киржир. Ол хүннүң күженишкиннг ижинге 15 автомашина, 6 трактор база ажылдаар. Субботниктиң штабы 13 кижи составтыг, олар тус-тус томуйлаттырган черлериниге ажылды удуртуп, башкарарлар. Таптыг-ла эртенгиниң 8 шакта колхозка субботниктиң бүгү киржикчилери байырлаалдыг ёзу-биле чыглыр, удуртукчу бүрүү рапортун бээр. Байырлыг чыыштың соонда тус-тус хуваан каан черлеринге ажылдап кириптер.

Коммунистиг күш-ажылга сорук кирген ишчилер ол хүн Солчур школазының 60 кубометр одалга ыяжын сөөртүрлер. Ол ышкаш хойнуң бир кажаазының ыяжын белеткеп сөөрткеш, оон таваан салыр. Колхозтуң үш хойжу бригадаларында 30 малчыннарның серилер, хураган кажаалары база оңгача кылырынга хереглээр дилиг материалдарын белеткээр болгаш оон чамдызын кыштагларга чедирип бээрлер.

Колхозтуң механизаторлары часкы хову ажылынга киржир бүгү кодээ ажыл-агый техниказын хову турлагларынга чедирип, чыскаан тургускан, техниканы тарылгага белеминин бирги чадазыныче киирерлер.

Колхоз төвүнүң чурттакчылары, школачылар болгаш башкылар коллективи суур чаагайжыдылгазының ажылдарынга киржирлер.

Ниитилеп-биле субботник хүнүнде 920 рубльдиң ажылын бүдүрери көрдүнгеи. А оон 200-зин беш чылдың фондузунче шилчидер. Ол болза ыракны Солчурнуң колхозчуларының үлүү болур.

Ч. МОНГУШ.

КҮРҮНЕ МУРНУНГА ХҮЛЭЭЛГЕ

1974 чылдың бирги кварталында сүт, эът садарының планын республиканың районнарының күүсеткени.

(Апрель 1-де хуу-биле)

Районнар	Сүт	Эът
Бай-Тайга	230,3	128,4
Мөңгүн-Тайга	—	—
Барыын-Хемчик	144,5	115,5
Өвүр	102,1	105,0
Чөөн-Хемчик	118,4	103,5
Улуг-Хем	104,5	104,9
Таңды	111,1	117,3
Бии-Хем	106,6	114,2
Тожу	100,5	131,1
Каа-Хем	133,0	106,7
Тес-Хем	123,8	113,2
Эрзин	124,0	114,6
Кызыл хоорай Соведи	128,0	103,9
Республиканың ниитиаи-биле	115,0	110,5

Үстүнде көргүскен сан-чурагайлардан алырга, бистиң республикавыстың кодээ ажыл-ишчилери СЭКП ТК-ның партияга, совет улуска Кыйгырыынга сорук киргеш, тоску беш чылдың тодарадыкчы чылының планнуг онаалдаларын күүседир дээш улуг күженишкин-биле ажылдап турары тодаргайдыр. Мөңгүн-Тайгадан аңгыда, бирги кварталда сүт, эът садарының онаалдазын ажыр күүсетпээн чаңгыс-даа район чок. Ол өөрүнчүг-дүр.

Ынчалзажок тодарадыкчы чылдың бирги кварталында күрүнеге мал ажылының продуктуларын садар планны күүседиринге улуг салымышкын киргген районнарны маңаа онзалап демдеглээр херек. Ылаңгыя Бии-Хемниң ажыл-агыйлары сүттү эрткен чылдың бирги кварталында турганынга деңнээрге 2705 центнерни, Таңдынны —1855 центнерни, Каа-Хемнин —1478 центнерни хөйнү саткан.

Оон-биле чергелештир, бир эвес тус-тус ажыл-агыйларның түңнелдерин анализтеп көөр болза, мурнакчыларның артында ажытталып, планнуг онаалдазын күүсетпейн, ниитти көргүзүтүү куду базып турар черлер база-ла илереп келир. Чижээ, «Россия» совхоз бирги кварталда сүт садар планын деңгүп-ле 69,9 хуу, «Революцияның чалбыжы» совхоз — 80,3 хуу, «Өөк» совхоз —91,4 хуу күүсеткен болуп турар. Оон ыңай «Торгалыг», «Найырал», «Улуг-Хая», «Тоора-Хем» ышкаш ажыл-агыйлар планын күүсетсе-даа, күженишкинин улгаттырбаны тодаргай. План күүсетпээн ажыл-агыйларны агартып болур чөптүг чылдагаан турбаа дег. Оларның удуртукчулары курлавырларны четче ажыглаваан, ажылды багай организастаан деп ажыы-биле чугаалаар херек. Ол удуртукчулар моон чогуур түүнелди кылгаш, четпестерин чайладыр ужурлуг. Оон башка олардан шыңгыызы-биле айтырар апаар.

Бирги кварталда күрүнеге эът садар талазы-биле көргүзүлгер база-ла багай эвес болган. Республикага ниитизи-биле эрткен чылдың ол үеинде турганынга деңнээрге, 1868 центнер эътти хөйнү саткан. Ынчалзажок чамдык ажыл-агыйлар эът бүдүрериниң курлавырын четче ажыглаваан.

ПОЛИТИКТИГ ЭҢ ЧУГУЛА КАМПАНИЯ

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдага уткуштур

Амгы үеде соңгулда кампаниязы бистің республикада хүн бүрүде-ле улам калбарып турар. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге соңгулда талазы-биле республиканың соңгулда комиссиязы Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы-биле тургустунган. Эвилелдің Совединге Кызылдың № 409 соңгулда округунуң талазы-биле округтуң соңгулда комиссиязының составын бадылаан. Националдар Совединге соңгулда талазы-биле округтарның соңгулда комиссияларының составына хөй-ниити организацияларының талөөлекчилерин депшидери дооступ турар. Ол комиссияларны бадылаарының дугайында Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы удавас парлаттынар. Республиканың болгаш округтарның соңгулда комиссияларына ниитизи-биле партия, профсовилел, комсомол болгаш өске-даа хөй-ниити организацияларының 147 талөөлекчилери кирер.

СЭКП обкому болгаш республиканың Дээди Совединиң Президиуму марттың төнчүзүнде-ле партия Кызыл хооркомунуң болгаш райкомнарының организастыг килдистерининг эргелекчилерининг база ажылчы чоннар депутаттарының райхоорай Советтерининг күүскомнарының секретарларының сургаалдалыг семинарын эрттирип, аңаа соңгулда кампаниязы-биле холбашкан айтырыгны чугаалашкан. Районнар төптеринге база ындыг хевирлиг семинарларны эрттирген.

Партия обкомунуң бюрозу болгаш Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиуму ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдага белеткелдин болгаш ону эрттирер үеде чорудар ажылдарның дугайында доктаалды хүлээп алган болгаш маңаа холбашкан организас-техниктиг база өске-даа хемчегларни бадылаан.

Республиканың районнарында болгаш хоорайларында бо хүннерде соңгулда участоктарын тургузарынга белеткел ажылдары доозулган, оларның девискээрин ылавылап тодаратган, ол комиссияларының составынга кирер кижилерни шилип алыры доозулган. Хөй-хөй черлерде агитколлективтер ажылын идепкейжидип, соңгукчуларның дацзызын кылырын болгаш өске-даа хемчеглерни ап эгелээн.

Күрүне эрге-чагыргазының дээди органынга амгы соңгулдага белеткелдер болза, СЭКП-ниң XXIV съездизининг айытканы, коммунистиг тургузуушкунуң сорулгаларын болгаш Тайбыңның программазын улам чедиишкининг боттандырар дээш политиктиг болгаш күш-ажылчы бедик көдүрүүшкүнүң үеэзинде болуп турар. Беш чылдың үш чылдарында Совет Тываның ажылчы чоннары улус ажыл-агыйының бүү адырларын хөгжүдүрүнге, чоннуң материалдыг болгаш культурлуг амыдыралының деңнелин бедидерінге улуг чедиишкинни чедип алган. Үш чылдарда республиканың үлетпүрүнүң ниити продукциязының хемчээди 31,2 хуу көвүдээн, көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрери болгаш садары дыка улгаткан, малдың баш саны өскен, ооң продуктулуу бедээн. Капитал тудугунуң талазы-биле улуг ажылдар кылдынган, ажылчы чоннарның амыдыралының байдалы улам экижээн.

Совет Тываның ажылчы чоннары тоску беш чылдың тодарадыкчы дөрткү чылының бирги кварталының даалгаларын чедиишкининг күүсеткен. Үлетпүр продукциязын сайгарарының планын 104,3 хуу, а ниити продукция бүдүрер планын 105,7 хуу күүседип, пландан ажыр 829 муң рубльдің продукциязын сайгарган. Эрткен чылдың ол-ла үеэзи-биле деңнээрге, продукция сайгарары 6,1 хуу хөй болган. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерининг планы 105,2 хуу күүсеттинген пикпе, азы эрткен чылдың бирги кварталдыынга деңнээрге 9,3 хуу хөй болган. Мал ажылының продукциязын садарының квартал планын республика эттинин—121,7 хуу, сүттүүн —115 хуу күүсеткен.

Ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң сорулгаларын чедиишкининг боттандырарынга ажылчы чоннар депутаттарының Советтерининг ролю аажок улуг боон турар. Бистің бүү улусчу күрүневистің ажыл-херээн ажылчы чоннар депутаттарының Советтери башкарып турар. Улусчу эрге-чагырганың органнары — Советтер социалистиг күрүненің үндезининг. Советтерниң алыс утказының дугайын чугаалааш В. И. Ленин: «Советтерде каттышкан чон боттары-ла күрүнени эргелеп-башкарар ужурлуг» деп онзалап демдеглээн.

Советтерниң ролюнуң дугайында ленинчи өөредигте даянгаш, Коммунистиг партия социалистиг ниитилелдің амыдыралынга оларның ролюн ам-даа улам бедидер дээш хөй үүлдерни кылып турар. СЭКП Төп Комитеди сөөлгү чылдарда Советтерниң ажылының дугайында айтырыгларны хөй удаа чугаалажып келген. СЭКП-ниң XXIV съездизининг шиитпирлери, СЭКП ТК-ның доктаалдары болгаш оларга үндезилээш Эвилелдің болгаш республикаларның хүлээп алган хоойлу-дүрүмнери, а ол ышкаш Советтерниң депутаттарының эрге-хүлээлгелерининг дугайында Хоойлу, район база хоорай, көдээ болгаш суур Советтерининг дугайында Хоойлулар Советтерниң ажылчорудулгазын идепкейжидерінге аажок улуг үжүр-дузалыг болган, ол документилерде ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунуң талазы-биле Советтерниң эрге-хүлээлгелерин улам тодаргайлаан. Үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин хөгжүдерінге, чоннуң амыдыралының чаагай байдалын бедидерінге оларның салдары аажок улуг болуп, совет кижилерниң хөй талалыг амыдыралчы - негелделерин хандырарының айтырыгларын хүн бүрү шиитпирлеп турар.

Советтерге соңгулда — совет социалистиг демократияның тиилелгезининг илереи болур. Ажылчы чоннарны күрүнени эргелеп-башкарарынга кириштирери — бүү чон-биле сырый харылзаалыг, хамаатыларның эрге-ажыктарын боттандырарының болгаш камгалаарының чепсээ Совет күрүненің демократтыг үндезиннерининг алыс утказы болуп турар. Социалистиг демократия кандыгдаа буржуаз демократиядан миллион катап демократтыг деп чүвени совет кижи бүрүзү билир. Хамаатыларның соңгуур, соңгудар эргези оларның социал азы өнчү байдалындан, мурнуку ажыл-чорудулгазындан, шажын чүдулгезинден кандыг-даа хамаарылга чогун бистің хоойлужудулгавыс магадылап турар. Советтерге соңгулдалары бүү-ниити, деп эргелиг болгаш дорт, чажыт бадылаашкынга үндезилеп чорудуп турар. Совет соңгулда системазы соңгукчуларның эргелеринге кызыгаарлаашкыннарны болдурбайн, хамааты бүрүзү ол эргелерни ажыглаарынга бүү таарымчалыг байдалдарны тургузуп турар.

Совет соңгулда системазының демократтыг принциптерин боттандырарынга чугула чепсектің болгаш ёзулуг магадыладың бирээзи болаа соңгулданы бичии-даа хажыдышкын чокка, шын организастап эрттирери болур. Ол дээрге соңгукчуларның дацзызын тургузаары, соңгулда округтарын болгаш соңгулда участоктарын тургузары, соңгулда комиссияларын бадылаары, депутаттарга кандидаттарны депшидери, соңгулданы эрттирери болгаш ооң түнеелдерин үндүреря-дир. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын ёзугаар Эвилелдің Совединге соңгулда талазы-биле бистің республика Кызылдың № 409 соңгулда округун болгаш Националдар Совединге соңгулда талазы-биле 11 соңгулда округтарын тургускан. Ооң ынай бистің республика Националдар Совединге соңгулданың талазы-биле РСФСР-ден Красноярскиниң № 16 соңгулда округунуң составынга база кирип турар.

Бистің чүртүвүстүң эргечагыргаазының дээди органынга соңгулдага белеткелди болгаш ону чедиишкининг эрттирер талазы-биле совет органнарның мурнунда харыысалгалыг, улуг сорулгалар түрүп турар. Амгы үеде бүү агитас-массалыг ажылды, агитколлективтернин, агитпунктуларның, клубтарның болгаш библиотекаларның, өске-даа культура-чыдышкын албан черлерининг ажыл-чорудулгазын идепкейжидери негеттинип турар. Чонга партияның иштики болгаш даштыкы политиказының, СЭКП-ниң XXIV съездиниң шиитпирлерининг күүсеттинип турарының, совет соңгулда системазының дугайын тодаргай, билдингир тайылбырлаар херек.

Чер-чер Советтерининг күүскомнары хамаатыларның соңгулда эргезин херек кырынга боттандырарының магадыладын хандырарынга бирги эдлчегде чугула үүл—соңгукчуларның дацзызын амдан эгелеп тургузуп эгелээри болур. Бүү-ниити соңгулда эргезин боттандырары ол дацзының шын тургузарындан база улуг хамаарылгалыг болур. Бүү соңгукчуларны бадыладыр соругга-биле соңгулда участоктарын болгаш соңгулданың участок комиссияларын чогуур үеэзинде тургузаары чугула. Амдан эгелеп соңгулда участоктарының девискээрин болгаш турар черин тодарадып, соңгулданың участок комиссияларының составынга дуржулгалыг, ол харыысалгалыг хүлээлгени күүседип шыдаар, хөй-ниитиниң төлөөлекчилерин шилип алыр херек. Чер-чер Советтерининг күүскомнары чоокку хүннерде соңгулда участоктарынга, комиссияларынга, агитпунктуларга ажылдаар оран-саваны тускайлап берип, соңгулда кампаниязын транспорт, радио-телефон харылзаазы-биле хандырарының планнарын бадылаан турар ужурлуг.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге 1974 чылдың июнь 16-да болуп соңгулда мурнундагызы ышкаш Советтерининг, оларның күүскомнарының, депутаттарының ажылының бүү улусчу көрүлдези болур. Соңгулда кампаниязы совет болгаш ажыл-агый органнарының ажыл-чорудулгазын чоннуң талазындан контрольдаарының чугула чепсээ болуп эртер ужурлуг. ССРЭ-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидаттар-биле ажылчы чоннарның төлөөлекчилерининг ужуражылгазынга тураскаткан соңгулда мурнунуң округ хуралдарын организастыг, бедик деңнелге эрттирер херек. Соңгулда мурнунуң хуралдарынга соңгукчулар чүгле бистің чедиишкининг ристің дугайын эвес, харын шиитпирлеттинмээн айтырыглар, ажыглаттынмаан курлавырлар дугайын чугаалап, чоннуң хереглелдерин хандырарында четпестерни шүүмүүлеп, чугула саналдарын киирер болгай. Ынчангаш соңгукчуларның бүү, чагыгларын, шүүмүүледдиг саналдарын түнеэш, оларны күүседир хемчеглерни ажылдап кылыры эргежок чугула.

Соңгулда кампаниязын Советтерниң бүү звеноларының организакчы ажылын экижидер, тоску беш чылдың тодарадыкчы дөрткү чылында болгаш Совет Тываның 30 чылынга уткуштур алган социалистиг хүлээлгелерни күүседир сорулгаже угландыр чорудар херек.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге ам болур соңгулда соңгукчуларның политиктиг бедик идепкейин, коммунистерниң болгаш партия кежигүү эвестерниң блогунуң быжын, совет улустуң бузулбас чаңгыс эвин, төрээн Коммунистиг партиязынга улустуң кызыгаар чок бердингенин база катап көргүзер дээрзинге чигзинир турбас.

С. КРАСНЫЙ,
Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары.

БҮРҮН ДООЗАР

Эрзин районнуң колхозтары тоску беш чылдың тодарадыкчы чылында часкы хову ажылдарын кыска хуусаада бедик агротехниктиг деңнелге эрттирер дээш чамдык боттуг хемчегларни ап чорутканнар.

Часкы хову ажылынга техниканы, кожут машиналарын, хову турлагларын белеткээр талазы-биле ажыл «Коммунизмче орук» колхозта эки.

Чамдык ажыл-агыйларда часкы тарылгага белеткел ажылдары ооҗум. Септеттинген техниканың шынары куду болган. Ылаңгыя часкы тарылгага белеткел ажылдары Ленин аттыг, «Мөрен», «Чаа орук» колхозтарда багай организастаттынган. Ол ажыл-агыйлар механизаторлар чурттаар бажыңнарның септелгезин, чугайлаашкының ам-даа дооспаан. Бригадалар төптеринде техниканы чыскаап тургуспаан. Хову турлагларына ажылдаар поварларны кайы-даа колхоз четчелеевээн.

Колхозтар 1743 тонна үреэнни уруп, белеткеп алган. Ынчалза-даа ону арыглаанының шыпары багай болуп турар. Хову-шөлдерже район 11156 тонна өдекти сөөртүр тургаш, бо хүннерге чедир чүгле 640 тоннаны чедирип алганы кончуг четпес.

Бир эвес агаар-бойдустуң байдалы эки турар болза, часкы тарылганы апрель 15-тің бетинде эгелээрин планнап турар. Ынчангаш часкы тарылгага белеткел ажылын ооң бетинде бүрүн доозар ужурлуг.

А. ДАМДЫН.

ХЕРЕГЛЕКЧИЛЕРНИ ХАНДЫРАР

Кызыл-садыг республика найысылалының садып алыкчыларын хандырарын улам экижидер талазы-биле беш чылдың тодарадыкчы чылының баштайгы кварталында элээн хемчеглерни ап чоруткан. Чижээ, үш ай дургузунда садыг черлери барааннар делгелгезин 9 удаа организастап, садып алыкчылар конференциязын 2 удаа эрттирген. Үлетпүр болгаш аъш-чем бараваннарының ийи улуг ярмарказында чедиишкининг организастаан.

Хереглекчилер-биле сырый харылзааны тутканы оларга планныг онаалдаларны чедиишкининг боттандырарынга улуг идигни берген. Кызыл-садыг бо чылдың баштайгы кварталында бараан саарар планын 12 млн. 978 муң рубльге, азы 104,4 хуурга, бир хонук бурунгаар дооскан болгаш планда көрдүгенинден ажыр 178 муң рубльдің бараанын чурттакчыларга саткан.

Республикадан дашкаар садыг черлеринден 270 муң рубльдің бараанын садып, сайгарган. Камналга чурумун сагып, бараан саарылгазының чарыгдалын эвээжеткенинин ачызында Кызыл-садыг кварталда 345, 3 муң рубльдің орулгазын ап, ол талазы-биле планын 101,5 хуу боттандырган. Бүү садыг ажылдакчыларының күш-ажылының бүдүрүкчүлүү 1973 чылдың бирги кварталында турганынга деңнээрге 104 хуу болган. Ооң иштинде чүгле садыгжыларның күш-ажылының бүдүрүкчүлүү 102,5 хуу бедээн.

Республика найысылалының садыг ажылдакчылары чоннуң хереглелин хандырарының өске-даа дешилгелиг аргаларын ажыглап турар. Садып алыкчылар боттары бараанны шилип алган, өртөөн кассага төлеп бээр аргаже № 45, 55 магазиннерни болгаш № 40 магазиннің бакалея салбырын шилчиткен. Садыгның чаа дешилгелиг аргаларын ажыглап, нептередир талазы-биле боттарының социалистиг хүлээлгезинде айыттынган негелделерни бирги кварталда күүседип алган. Бир эвес эрткен чыл дургузунда бараанларны боттары шилип алган, өртөөн кассага төлеп бээр арга Кызыл-садыгга ниити саарылга хевирининг 23,2 хуу турган болза, бо кварталда ол 25,4 хуу четкен. Ол ышкаш садыгжылар боттарының мергежилин бедидерінче сагыш салып турар. Эрткен кварталда үлетпүр бараанларының магазиннеринде ажылдап турар 28, аъш-чемнининден — 18 садыгжы билиг бедидерининг тускай курстарын эрткен.

Бо садыг шүүмүүнде ниитизи-биле 325 кижи, күш-ажылды коммунистиг өзү-биле көөрү дээш демиселде киржип турар, 115 кижи ындыг бедик атты эдилээр эргени чедип алган, 2 бригада ол ат дээш демисежип киришкен.

Кызыл-садыгның ажылдакчыларының аразында март 20-ден апрель 20-ге чедир санитар байдалының талазы-биле эң эки магазин дээш конкурс чоруп турар.

А. САЯН.

Кызыл хоорай Совединиң «Тере-Хөл» колхозунуң колхозчузу Тожу Сотпа дуржулгалыг иви кадарчызы. Чыл санында-ла ол бедик көргүзүглерни чедип ап турар. Ооң идепкейлиг ажылын аас шаңналдары болгаш Хүндүлел бижиктер-биле каш удаа демдеглээн. Чоокта чаа колхозтуң коммунистери ону СЭКП кежигүнүнүң кандидадынга хүлээп алган.

ЧУРУКТА: Т. Сотпа.

Г. СИРОТИННИҢ фотозу.

МАЛ АЖЫЛЫ—ШАЛЫПЧЫ ФРОНТ

342 ХУРАГАН

Хойжу Датпаа Айызанович Ооржак «Барлык» совхозтуң Хөнделен салбырында ам 3 чыл улай хойжулап турар. Ол бо чылын төрүүр 332 хоюндан 342 хураганны алган. Чаш хураганнар онча-менди доругуп турар.

Ажыл-ишчи хойжу бо чылын социалистиг чарышка Ленин орденинин эдилекчизи, дуржулгалыг хойжу Ууртак Күжүгетти кыйгырган. Төрүттүнген хураганнарны онча-менди өстүрер, бир хойдан-на 3 килограмм дүктү кыргып алыр, 10 тонна сигенни белеткээр, 10 тонна өдекти бөлер хүлээлгени алган.

С. ТАВА-САМБУ.

ОРДЕННИГ МАЛЧЫН

Улуг-Хова — шээр малдың ораны. Ында «Хемчик» совхозтуң төрүүр 3 кодан хою кыштап турар. Суралыг хойжу Базыр-оол Хомушкунуң кыштаа база ында. Ол чыл санында-ла бедик көргүзүглерни чедип ап, бодунга алган социалистиг хүлээлгелерин чедиишкининг күүседип келген.

Эрткен чылын хойжу төрүүр 100 хойга онааштыр 105 хураганны, бир хойдан-на 2 кг 750 грамм дүктү кыргып алган. Ол ышкаш 10 тонна өдекти бөлүп курганган, 16 тонна сигенни белеткээш, кыштаанга сөөртүп чедирген. Ынчангаш ооң кадарган хою соок, харлыг кыштан хүр ашкан.

Күш-ажылдың Кызыл Тук орденниң эдилекчизи хойжу бо тодарадыкчы чылда 100 баш төрүүр хойдан-на 105 хураганны алырын, бир хойдан-на 2,8 кг дүктү кыргыырын, 20 тонна сигенни белеткеп алырын хүлээнген.

Дуржулгадыг хойжу алган хүлээлгезин күүседиринге бүгүлгүдө эргезин херек кырынга боттандырарының магадыладын хандырарынга бирги эдлчегде чугула үүл—соңгукчуларның дацзызын амдан эгелеп тургузуп эгелээри болур. Бүү-ниити соңгулда эргезин боттандырары ол дацзының шын тургузарындан база улуг хамаарылгалыг болур. Бүү соңгукчуларны бадыладыр соругга-биле соңгулда участоктарын болгаш соңгулданың участок комиссияларын чогуур үеэзинде тургузаары чугула. Амдан эгелеп соңгулда участоктарының девискээрин болгаш турар черин тодарадып, соңгулданың участок комиссияларының составынга дуржулгалыг, ол харыысалгалыг хүлээлгени күүседип шыдаар, хөй-ниитиниң төлөөлекчилерин шилип алыр херек. Чер-чер Советтерининг күүскомнары чоокку хүннерде соңгулда участоктарынга, комиссияларынга, агитпунктуларга ажылдаар оран-саваны тускайлап берип, соңгулда кампаниязын транспорт, радио-телефон харылзаазы-биле хандырарының планнарын бадылаан турар ужурлуг.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге 1974 чылдың июнь 16-да болуп соңгулда мурнундагызы ышкаш Советтерининг, оларның күүскомнарының, депутаттарының ажылының бүү улусчу көрүлдези болур. Соңгулда кампаниязы совет болгаш ажыл-агый органнарының ажыл-чорудулгазын чоннуң талазындан контрольдаарының чугула чепсээ болуп эртер ужурлуг. ССРЭ-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидаттар-биле ажылчы чоннарның төлөөлекчилерининг ужуражылгазынга тураскаткан соңгулда мурнунуң округ хуралдарын организастыг, бедик деңнелге эрттирер херек. Соңгулда мурнунуң хуралдарынга соңгукчулар чүгле бистің чедиишкининг ристің дугайын эвес, харын шиитпирлеттинмээн айтырыглар, ажыглаттынмаан курлавырлар дугайын чугаалап, чоннуң хереглелдерин хандырарында четпестерни шүүмүүлеп, чугула саналдарын киирер болгай. Ынчангаш соңгукчуларның бүү, чагыгларын, шүүмүүледдиг саналдарын түнеэш, оларны күүседир хемчеглерни ажылдап кылыры эргежок чугула.

Соңгулда кампаниязын Советтерниң бүү звеноларының организакчы ажылын экижидер, тоску беш чылдың тодарадыкчы дөрткү чылында болгаш Совет Тываның 30 чылынга уткуштур алган социалистиг хүлээлгелерни күүседир сорулгаже угландыр чорудар херек.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге ам болур соңгулда соңгукчуларның политиктиг бедик идепкейин, коммунистерниң болгаш партия кежигүү эвестерниң блогунуң быжын, совет улустуң бузулбас чаңгыс эвин, төрээн Коммунистиг партиязынга улустуң кызыгаар чок бердингенин база катап көргүзер дээрзинге чигзинир турбас.

С. КРАСНЫЙ,
Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары.

ӨШКҮ БРИГАДАЗЫНДА

«Барлык» совхозтуң Хөнделен салбырында 2185 баш өшкү бар. Олар анайлап эгелээн. Машалдыр Күжүгеттің 152 өшкүзү төрээн, Биче-оол Күжүгетте —68, Сентябрь Монгушта — 100 өшкү анайлаан.

Өшкү бригадазының бригадири Кенден Күжүгет чүгле ажыл-агыйны удуртуп-башкарар ажылга кызыгаарлаттынмайн, кадарчыларга солун-сеткүүлдерни номчуп берип, кижизидилге ужур-утказыг беседаларны чорудуп турар. Ол ышкаш бригаданың хана солунун айда ийи удаа үндүрүп турар.

С. ТАВА-САМБУ.

ШААШКАКТЫ УЗУТКААР

Специалистиң сүмези

Шаашкак курту кеш адаанче киргениннден инек малдың аарыыр чоруу экономикага улуг когарадлыг: сүт саалдазы кызырлыр, малдың күш-деңгели баксыраар, соккан инектің кежи куду шынарлыг болур болгаш эттің чамдын кезин үрелип баксыраар. Эртемденнерниң санаа кааны-биле алырга, шаашкак куртунуң кеш адаанче киргениннден (орудан) аараан бир инектің үндүрер каражазы 25—30 рубль болур.

Отчёттуг документилерден алгаш көөрге, инек малдың шаашкак куртундан аарыыр чоруу сөөлгү чылдарда дыка кызырылган, Россия Федерациязында ол 3,6 хуудан ашпайн турар. Тыва АССР-де инектерниң шаашкак куртундан аарыыры элээн кызырылган болаажок, ам-даа хөй таваржып турар. Чижээ, 1972 чылда шаашкак куртундан (орудан) республикага 20 муң инек аараан болгаш ажыл-агыйларга 500 муң рубльдің каражазын чедирген турган болза, 1973 чылда ол аарыг ийи катап кызырылган болгаш үндүрген каража 250 муң рубль кылдыр кудулап баткан. Үстүнде саннардан алырга, шаашкак куртунуң кеш адаанче киргениннден инектерниң аарыыры ажыл-агыйларга улуг каражаны чедирип турар дээрзи илдең-дир.

Кызылдың эзт комбинадынга кирген инектерни соккаш көөрге, элээн хөй колхозтар болгаш совхозтар шаашкак куртунуң кеш адаанче киргениннден аараан малды эзтке дужаап турары хыналдадан илерээн. «Сукпак» совхозтуң февраль 29-та дужаган 52 инээниң 40 бажы, Каа-Хемде «Ленинчи орук» совхозтун—22 инээниң 17-зи, ол-ла районнуң «Коммунизмче орук» колхозтуң—28 инээниң 15-и шаашкак куртундан аарыг болган.

Үстүнде чижектер болза, чамдык тускай эртемнигле шаашкак куртундан инектерниң аарыыр чоруунга удур чорудар хемчеглерни кошкак боттандырып, ажыл-агыйларга болгаш күрүнеге каража таварыштырар чорукту амдаа чайладып шыдаваанын хөреченгеи турар-дыр.

Бистің республикада шаашкактың чүгле чаңгыс хевири бар. Улуг шаашкак малдың эзт-кежин үреп, үттеп чоруп бербес. Кыс шаашкак дүк бүрүүнге 5—15 чуургаларны (сиргелерни), бир малга ниитизи-биле 400—500 чедир чуургаларны салгылап каар. Ол чуургалар 3—4 хонгаш куртчугаштар боон часты бээр. Оларның өзүлдезиниң бирги чадазы эгелээни ол. Ооң соонда курттар кешти өткеш, ооң адаанче кире бээрлер. 7—9 айларның дургузунда курттар малдың организминге элээн нарын шимчээшкиннерни кылыр. Олар чүс-мээ каналынга кирип алгаш, хан-дамыр эдерип чорааш, малдың оргазынга чедип көөр. Курттар хемчээли улгаткаш, өзүлдезиниң ийиги чадазынче шилчий бергеш, малдың оргазының кеш адаанга кончуг дүрген улгадып өскеш, хевирин ийи удаа өскертип (ийиги чадазы ол), малдың оргазынга дөстек-дөстек черлерни болдуруптар, ооң адаанда шаашкак курту чыдар. Оларның узуну 2—3 см болур. Дараазында ол курттар кешти дешкеш, оон үнгеш, черге барып дүжер (үшкү чада). Шаашкак курттары өзүлдезиниң ийиги, үшкү чадазының үеэзинде малдың мага-бодунга кирип алгаш, аңаа 2—2,5 айда маңгыстап, сыыртынып чурттаар. Малдың кежин дежин үнген курттар черге дүшкеш, оон союп чоруткаш, сиген бүрүүнден, халбактаныр алыр, азы черге хавык боон чыдып алыр. 20—30 хонук эрткенде, ол хавыктан улуг шаашкак частып үнер.

Шаашкак куртунуң кеш адаанче кирер аарыындан 1—3 харлыг аныяк малдар аажок аарыычал.

Амгы үеде шаашкак куртунга удур ажыглаар эки дээштиг препараттар (эмнер) бар апарган. Хлорофостуң 3 хуулуг эзилдириин чазын, чаа препарат гиподермин хлорофосту күзүн ажыглаарга дыка эки түнелдиг боон турар. Чайгы үеде шаашкактарның мал дүүнге чуургаларын төгерин болдурбас дээш хлорофостуң 1 хуулуг эзилдириин калбаа-биле ажыглап болур. Бир малга-ла 1,5—2 литр эзилдириг онаажыр кылдыр булгүртүр арга-биле ук хемчегин боттандырар, а быааларга трехлорметафос—3-түн эмульсиязын (үзүн) чаар.

Дезинфекция кылыр препараттарны бүлгүртүп ажыглаарының хөй янзы херектелдери бар. Оларга ДУК, ЛСД, ВДМ деп машиналар болгаш гидропультулар (эзилдириг бүлгүртүкчүлери), ВМОК-1 хамааржыр. Малдарга эзилдириги бүлгүртүрде оларны кызыы хана аразы-биле эрттирип турган кылыр.

Эжик аксынга чагылар тургускаш, ооң ол-бо талазында ийи хоолайны дамчыштыр доозунналдыр чаштырар препараттарны база ажыглап болур. Ооң ынай ымыраасээкке удур эзилдириглерни мал одарже үнер мурнунда оларга хөме бүлгүрткеш чорудуп турары малдың шаашкак куртундан аарыыр чоруун эвээжедиринге дузалаар.

Шаашкак курту-биле демиселге эргежок чугула үүл болза, химиктиг хемчеглерни баш удур боттандырып чорудары болур. Химиктиг хемчеглерни эрте чорударының бистің республикага эң таарымчалыг үеэи сентябрь ай болур. Гиподермин хлорофосту бир баш малга 18—24 миллиграмм онаажыр кылдыр чаштырары дыка таарымчалыг боон турар.

Бистің үлетпүрүвүс ажыглаарда эптиг болзун дээш, гиподермин хлорофосту тускай шилдерге (флаконнарга) кылып үндүрүп турар. Ооң бирээзиниң өртөө 1 рубльден аппас. Шаашкакка удур демиселди эрте (күзүн сентябрьда) чорудары малдың ооң аарыырының хуузун 95—98 чедир кызырар. Чайын шиг хүннерде малды сери адаанга тургузары, дүнеки кадатты организастаары малдың шаашкак куртундан аарыырын эвээжедиринің база бир чугула үүлү.

Ветеринария ажылдакчыларының чедип алыр ужурлуг сорулгазы болза, шаашкакка удур эмнээшкинни эртпээн чаңгыс баш-даа инек турбас кылдыр, профилактиктиг ажылды ынчаар организастаары болур.

Н. ИЗАКОВ,
Тыва АССР-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунуң улуг мал эмчизи.

ТАРЫЛГА ЭГЕЛЭЭН

Житомир областың дыка хөй районнарында часкы хову ажылдары эгелээн. Көдээ ажыл-агыйның ишчилери тарылганы кыска хуусаада эрттиргеш, чаа дүжүттүң үндезинин тургузарынче бүгү күжүн мөөннээн.

Емильчинск районда «Прогресс» колхозтуң Полина Алексеевна Ляшук удурткан лён өстүрер звенозунуң кежигүннери бедик дүжүт өстүрери-биле алдаржаан.

ЧУРУКТА: лён тарылгазын П. Ляшуктуң звенозу чорудуп тур.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

Хана солун — коллективтиң көрүнчүү

ДЭЭШТИГДЕ...

Улусчу контрольдуң системазында ооң бөлүктерининг болгаш постуларының ажылы чугула черни эзлеп турар. Чүүте дээрге олар боттарының ажылынга күш-ажылчы коллектив бүрүзүнүң хөй санныг активин хаара тудуп алыр аргалыг.

Ол ышкаш улусчу контроль бөлүктерининг база постуларының хүн бүрүдеги ажыл-хереэнде оларның доктаамал үндүрүп турар хана солунары улуг кижизидилгелиг рольдуг.

Ынчангаш чоокта чаа Кызыл хоорайның улусчу контроль комитеди үлетпүр-бүдүрүлге, тудуг-транспорт, амыдырал-хандырылга коллективтеринде ажылдап турар улусчу контроль бөлүктерининг база постуларының кежигүнерининг бир хүннүг семинарын эрттиргён. Аңаа хана солунарның көрүлдезин база организастаан. Шупту 25 хана солунну делгээн.

Кызылдың тараа сайгарар базазында ажылдап турар улусчу контроль бөлүүнүң «Массаның контролюнда» деп хана солуну өскелериннинден ылгалдыг болган. Ол бөлүктүң даргазы А. Сиванаев, ооң оралакчызы К. Щеголина солуннуң ажылынче кол кичээнгейни салган. Рейд, хыналда бүрүүнден илерээн чедер-четпес үүлдерни дораанна хана солунга шоодутлуг хевир-биле чуруп, шүүмүүлеп бижин турар.

Мартта ол хана солун дүвүрээзининг мындыг айтырыларны көдүрген. Тараа урар № 15 ханы оңгарда урдунган тараа бок, довурак-биле холушкан, ону көге-бугалар, бора-хөкпештер дойлаан турган. Ону шак-ла ынчаар чуруп каан. Хыналда болгаш шүүмүүлел дээштиг болган. Айытынган четпестерни дораан чайлаткан.

Ол ышкаш септелге мастерскаязының ишти демир-дестиле хорумналган, бок, үс-биле былчашкан чыткан. Аңаа В. Петровтуң бригадазы ажылдап турган. Олар шүүмүүледип база чаа-ла чуруттаанар.

Кызыл-садыгның улусчу контроль бөлүүнүң хана солуну багай эвес. Ооң сөөлгү үнген номери шүүмүүледдиг мындыг материалдар-биле долдунган. Кызылдың № 42 аъш-чем магазининиң эргелекчизи С. Малышевская, кассир В. Самойлова кежээкининг 7 шак эрткенде водка садып турган, туттурган.

Хөй-ниитиниң негелдези-биле тургускан чаңгыс аай чурумну үреп турган садыгжыны, кассирни чураан, ооң аанда мынчаар бижээн:

«Алыр-чиирин бодап чоруур
Арагачы арын нүүр чок.
Водканы аңаа чүге
Бодал чокка бере бердин?»

Кызылдың № 18 магазининиң айыткан шагында азыттынмайн турары база илерээн. Ол садыгның директору П. Вишуренко, товароведи Т. Смирнова олар база шыңгыы шүүмүүлеткеннер.

Шүүмүүлел шынныг болурга, ол дээштиг болур. Үстүнде адаттынган эштер буруузун минирир ужурга таварышкан.

«Кызыл үлетпүр тудут» эргеделиниң улусчу контроль бөлүүнүң хана солунунуң сөөлгү үндүрүлгези шынарлыг болган. Ол бөлүктүң удуртукчузу А. Тихонова, ооң оралакчызы Л. Колодкина хана солуннуң чурук каасталгазынче, аңаа чыруттынып турар шүүмүүледдиг материалдыг утка-шынарынче улуг кичээнгейни салып келген. Эргелелдің чамдык тудут черлеринде цементини ажык дээр адаанга чадагай чыттырып, ону ажылышчы эвес чорук-биле төтчеглеп турарын чурукка тыртыргаш, шүүмүүлеп бижээн.

Ынчалза-даа чамдык улусчу контроль бөлүктери боттарының хана солунарының ажылынче чогуур кичээнгейни салбайн турар. Чижээлээрге, пассажирлер автотранспорт бүдүрүлгезининг (бөлүктүң удуртукчузу Ю. Чихачев), «Тыва көдээ тудут» трестиң автобаазазының (Е. Якуин), № 62 көжүн чоруур механизастаттынган колоннаның (П. Струков) болгаш ооң-даа элээн хөй улусчу контроль бөлүктерининг хана солунары доктаамал үнмейн турар. Олар ийи-чаңгыс көстүп-даа келзе, чидиг шүүмүүлел чок болгулаар.

Партия болгаш чазак улусчу контроль бөлүктерининг база постуларынга улуг эрге, хүлээлгелерни берип турар, ынчангаш оларның харыысалгазы бедик. Ындыг болганда, ук бөлүктер болгаш постулар боттарының хана солуннарының ажылынче кичээнгейни салза эки.

Х. ОЙДАН-ООЛ.

ТАРЫЛГАГА БЕЛЕН

Улуг-Хем районнуң «Найырал» совхозу часкы тарылгага белеткелди доозуп турар. Совхоз Шанчыда механизаторлар чүрттаар бажыңнарны, столовояны чүтайлап, септеп кылган.

Ажыл-агый 836 тонна кызыл-тасты, 160 тонна арбайны чажар шынарыңга чедир болеткеп алган.

Совхозтуң механизаторлары часкы хову ажылдарын каш хонуктан эгелей бээр.

В. ТЕРГИИН.

* * *

Тодарадыкчы дөрткү чылда Барыын-Хемчик районнуң «Хемчик» совхозу тараа культураларын ниитизи-биле 3155 гектар черге тарыыр. Ол черлеөге чажар үрезинни ажылагый арыглап, белеткеп доозуп турар.

Совхоз техника септелгезин бүрүн дооскан. Ам 19 трактор шөлче үнүптеринге шуут белен.

Ажыл-агый бо чылын 1200 гектар черни суттарган, ооң 900 гектарыңга тараа культураларын чажарын планнаан. Ам шөлдерде 2250 тонна өдек чедиртинген.

Кодаа ишчилер часкы тарылганы 11—12 ажыл хүнүнде доозар сорулганы салган.

К. КАРА-САЛ.

* * *

Таңды районнуң «Тиилелге» совхозу часкы тарылгага белеткелди багай эвес чорудун турар.

Ховалыг Хемер-оолга удуртқан алды дугаар трактор-хову бригадазы кодаа ажылагый машиналарының септелгезин дооскаш, бригада төвүнде чедирген. Бригаданың девискээрин аптап, арыглаап, 4 илпирни, 9 андазынны, 2 лущильникти, 3 сеялканы чыскаай тургускулаан. Үүрмек септелге кылыр хереклерни дерип, оларны септеп дооскан.

Ажылга кызымак механизаторларга Владимир Доңгак, Ондар Ким-оол, Монгуш Көгээн, Михаил Куулар хамааржыр. Механизаторлар кодаа ажыл-агый машиналарының үрели берип болгу дег кезектерин катап-катап хынап, оларның техниктиг ажаалдазын кылып, үзеп, чаап турарлар.

Ө. ТАМБА.

КОМСОМОЛЧУ ПУТЁВКА ЁЗУГААР

«Мал эдерерге тодуг, хүн эдерерге чылыг» деп үлегер чүгаа уткалыг. «Бай-Тал» совхозтуң хову ажылынга суттатчылап турган аныяк коммунист Мылдык Далай хой ажылынга баарын кадайы Долума Далай-биле сүмелешкеннер. Ону дирекция, партия болган комсомол организациялары деткээн.

Далайлар бичезинден-не ажыл-ишке чүткүлдүг, бердинген кандыг-даа үүле-хереги пынарлыг бүдүрериңге мактадыр чораан. Суттатчы чылдарында оларның көргүзүү чыл бүрү бедик, ылангыя 1971 чылда быжыглаттынган 38 гектар арбай шөлүнүң гектар бүрүзүнге онааштыр 18 центнерни ажаап алган.

Олар комсомолчу путёвка ёзугаар Туралыг хой бригадазынга ажылдап эгелээн. Баштайгы чылында үүлээп алган кыс хураганнарын менди, харын хүр кыштаглаткаңы—оларга шылгалда болган. Тоску беш чылдың шиитпирлиг чылында үүс тогуга онааштыр 88 хураганны, бир хойдан-на 2300 грамм дүктү алган чорук (баштайгы чылда) багай эвес көргүзүг.

Хойнуң үүгле баш саны өстүрер эвес, ооң-биле кады Төрээн чүртка эки шынарлыг, хой дүктү бээр дээш Тыванын хойжулары амгы үеде үлүг сорук киргеп, бир демниг ажылдап турар.

СЭКП Төп Комитединиң партияга, совет улуска Кыйгырыын танышкаш, тодарадыкчы 1974 чылда Тыванын бүгү малчыннары ышкаш, Мылдык биле Долума социалистиг чарыштың ээлчээнде киргеп. Үүс хойга онааштыр 100 хураганны алырын, хой бүрүзүнден-не 2500 грамм дүктү кыргын алырын олар хүлээнгеп. Ол ышкаш кыштаанда септелгени ей-шаанда кылыр, чадыгга хереглээр өдекти бөлүп алыр, боттарының күжү-биле 200 центнер сигенни белеткээр сорулгалыг.

Далайларның малдаан хою бо кыжын менди, семис чыл ашкан. Оларның алган социалистиг хүлээлгези амыдралда чедиишкиниг боттанып турар. Кодавда төрүүр 278 хой бар, олардан 258 баш ооңдаан, хураганы 263 болган. Моон соңгаар-даа төрүүр хоюнуң хураганын бүрүн доруктуруп алырынга аныяк малчыннар бүзүрелдиг.

Боттарының ажыл-чорудулгазынга мурнакчы дуржулганы ажылгаарынга, зооветеринария эртемнериниң билиглерин шиңгээдип алырынга чүткүлдүүн оларның амгы ажылхерээ улам-на бадыткап турар. Совхозтуң сураглыг хойжуу Иргит Эренчиниң арга-сүмези аңаа үнелиг болганын Мылдык Далай чугаалап олурар.

Далайларның кайызы-даа айда ийи удаа эртип турар зооветеринарлыг өредилгенин идепкейлиг киржикчилери. Ол ышкаш аныяктарның кежээки школазының база идепкейлиг дыңнакчылары. Совхоз төвүнде школаның башкылары Туралыг бригадазынга өй-ийде кээп, оларга дузалыг консультацияны берип турары үнелиг.

Албан хүлээлгезинден ацыда, олар хой-ниитинниң ажылынга база идепкейлиг. Мылдык Хомушкуевич Далай бригадада профвилел бөлүүнүң даргазы. Малчыннар ортузунга социалистиг чарыштың үрет үнелиг калбартыр, культура массалыг ажылды организастаар талазы-биле идепкейлиглериниң бирээзи.

Комсомолчу путёвканы ап тура берген сөзүн Далайлар ажыл-ишке бүзүредип турар.

А. АДЫГБАЙ.

ШИИТПИРЛЕП КӨРЗЕ...

Кызыл-Мажалыктың АТБ-ээ республикада мурнакчы транспорт организацияларының бирээзи. Бүдүрүлге планын болгаш бедиткен хүлээлгелерни бо коллектив ай санында ажыр күүседип турар. Пассажирлер аргыштырарының планы база-ла күүсеттинип турар.

Ынчалзажок Кызыл-Мажалык суур биле Ак-Довурак хоорайның аразында маршрутта тургускан автобустар чедишпес болганындан оларны улус үр маңаар ужурга таваржып турар. Суур биле хоорай аразынга аргышкан чон ийи автобусту үр-ле маңаар. Ынчангаш оларның кайы-бирээзи элээн озалдай бээрге, автобус доктаар черлерге кижилер көвүдей бээр. Ылаңгыя дүүш үеинде, 2—3 шактарда автобустар шуут аргышпас апаар.

Ынчангаш бистиң бо турттакчылыг черлеривистиң аразынга автобус шимээшкинин чурумчударын чон пегеп турар.

Ооң аңгыда база бир айтырыгны автотранспорттуң удуртулга чериндеи өренип көөрүн күзеп турар бис. Район төвү суурнуң чоогунда самолёт хонар чер бар. Аңаа хүнде ийи-үш удаа самолёттар кээр. Оларга келген чүүк тутқан, ургуларын көдүргеи кижилер автобус доктаар черлерже ылаштажыптар. Самолёттарның кээр үезин таваарыштур олче автобусту чорудуп турар болза, пассажирлерге коучуг-ла таарымчалыг болур ийик.

Т. САРЫГЛАР.
С. СЕРИН-ООЛ.

Өлелеп БО ХҮННЕРДЕ

Амыдырал бадыткаан программа

СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин, ылаңгыя ооң Тайбың программазын боттандырарынга СЭКП-ниң болган совет күрүпениң чедиишкиннери улуг болган маргыш чок деп, съездиниң үш чыл болган оюнга тураскааткан үүлдерге база тайылбырларга даштыкы парлалга демдеглеп турар. Тайбының программазын амыдыралга чайгылыш чок боттандырып турар чорук делегейниң социалистиг системазының ат-алдарын болган салдарын бүгү делегей чорудуушкунунуң кол күжү кылдыр көдүрүп үндүрген. СЭКП ТК-ның, ооң Политбюзунуң болган эш Л. И. Брежневтиң хууда даштыкы политиктиг чүткүлдүг ажылчорудулгазының чугула түннели болза, «соок дайындан» чайлааш, янзы-бүрү ниитилел тургузуглуг күрүнелериниң аразынга тайбың бот-догуннаашкынның принциптерин бадыткааны болур деп, даштыкының дыка хой тайылбырлакчылары айтып турар.

Ол эргилденің түннелинде Вьетнамда даштыкы агрессияны соксаткан, Чоокку Чөөн чүкке политиктиг таарыштырылганын баштайгы базымнарын кылган, янзы-бүрү социал системадыг күрүнелериниң аразынга бот-боттарынга ажыктыг экономиктиг харылзааларны хөгжүдеринге улуг түннелдерни чедип алган. Эң-не чугула үүл — делегейге термоядролуг дайын айыылының эвээжээни болур.

СЭКП-ниң XXIV съездизиниң хүлээп алган тайбың программазы — кижи төрелгеннинң төөгүзүнде эң-не калбак болгаш эң-не боттуг тайбын программазы болган деп, америк хөй-ниитинин көскү ажылдакчызы Джессика Смит медеглээн. Бо программа тайбың дээш идепкейлиг демиселдин чаа чалгыын болдурган болгаш «соок дайынның» талалакчылары аңаа шаптык кадарын ораллашса-даа, кайгамчык улуг чедиишкиннерни чедип алган деп, ол демдеглээн.

Бо программаның үүл бүрүзү биспин планетавыстың тайбынга ынакшылдыг болгаш депшилгелиг бүгү кижилериниң амыдыралчы эргеажыының дүгжүп турар деп, Чехословакияның «Руде право» солуну бижээн.

Тайбынның совет программазының улуг ужур-дузазын буржуаз парлалга безин хүлээп көөр ужурга таваарышкан. Чавырылдыышкынның совет политиказының шыныныга болгаш ажыктыынга французтарны хөй нуруузу бүзүреп турар деп, Францияның «Фигаро» солуну хөй-ниитинин санал-оналыга үндезилеп бижээн.

Тайбын программазынга ол хире бедик үнелел болгаш ону боттандырарынга чедип алган чедиишкиннер — СЭКП-ниң XXIV съездизинин ажылдап кылганы даштыкы политиктиг угланыышкынның шынчы болгаш амыдыралчы күштүүн херечилеп турар, ону биспин партиявыстың ленинчи Төп Комитеди чедиишкиниг боттандырып турар.

(СЭТА).

Совет Эвилелиниң болгаш Финляндияның аразында найырал, кады ажылдажылга болгаш бот-бодунга дузалажылга дугайында Керээге ат салганының 26 чыл ою (1948) апрель 6-да болур. Финляндияның эртем-техниктиг делгелгезин Москваның политехниктиг музейинде ажыткан. «Электроника», «Медицина», «Ыяш ажылдап кылыры», «Судно тудуушкуну» деп кезектерни делгелгеде кылган.

ЧУРУКТА: үлетпүрге ыш газтарын арыглаар тургузугнуң хоолгазын көрүүкчүлер сонуургап тур.

В. КОШЕВОЙНУҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

ФКП ТК-ның пленуму

ПАРИЖ. (СЭТА). Францияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң эолчег чок пленуму апрель 4-те болган. Францияның Президентизи албан дужаалга ам болур соңгулдага чөөн күштериниң чаңгыс аай кандидадын деп шидер дугайында айтырыгны аңаа чугаалашкан.

Социалистиг партия болза чөөн радикалдарның шимчээпкини-биле харылзаалары уламчылаарын Францияның Коммунистиг партиязының Политбюрозунга пленум дааскан. Ооң сорулгазы — чаңгыс аай кандидатты деп шидер болур. Бир эвес оларның төлөөлекчизин Президент албан дужаалга соңгуштар болза, чөөн күштериниң кады чорудар чазак программазын амыдыралга боттандырарының негелделерин ажылдап кылырын база көрген.

Ж. Помпидуну орнукшутканы

ПАРИЖ. (СЭТА). Апрель 4-те Франция Республиканың Президентизи Жорж Помпидуну Париж чоогунда Орвильде деп черде хөөрге орнукшуткан. Президентиниң сөөлгү чагын барымдаалап, хөөржүдүлгеге чүгле ооң өг-бүлезинин кежигүннери киришкен.

АМЫДЫРАЛДЫҢ НЕГЕЛДЕЗИ

ХАНОЙ. (СЭТА). Демократтыг Вьетнамда орустан чугаалаар кижилер эвээш эвес. Олар чүгле совет дээди өөредилге черлерин дооскан студентилер болгаш ССРЭ-ниң профессионал-техниктиг училищелериниң мурнундагы сургуулдары эвес-ле болгай. Республиканың ортумак школаларында болгаш дээди өөредилге черлериңде орус дылды өөренип турар. Дал дүштүн изин турда, Ханой хөлдерипиң серпин эриктеринге болгаш найысылалдың кайгамчык парктарынга орус дылдын өөредилге номнарын тудуп алган чоруур кижилерни бо-ла көрүп болур. Олар ажылдан хостуг үелеринде кежээки янзы-бүрү курстарда өөренип турар, орус дылды өөренири кол черни эдлей берген. Вьетнамга дайынны соксатканының соонда эриткен бир чыл иштинде ындыг курстарны дыка хойну ажыткан.

ВДР-ге орус дылды өөренир чорукту амыдыралдың негелдези болдурган. Мурнуу-Чөөн Азияда эң улуг дээди өөредилге чери бооп турар Ханойнуң политехниктиг институдунуң студентилери болган башкылары ол дугайын СЭТА-ның корреспондентизи-биле беседаазынга чугаалаан. Институттуң өөредилге болган эртем лабораторияларында совет приборларны база дериг-херекселлерни тургускан. Институттуң библиотеказында эртем-техниктиг литератураларның хөй нуруузу — орус дылда номнар болуп турар. Ынчангаш ол институт орус дылды өөренириниң база бир школазы апарганы илдец-дир.

Совет специалистериниң ажылдан турар заводтарында болгаш тудугларында, совет техниктиг дузаламчыны болгаш документацияны ажыглаг турар черлерде орустан чугаалажып турар. СЭТА-ның корреспондентизи Ханойнуң механика заводунга, Чан Хынг Дао аттыг заводка, ол ышкаш Тхакбада гидроэлектростанцияның энергетиктеринге чораан, ооң ажылчынары-биле орустан чугаалашкан.

Демократтыг Вьетнамның дайын сөөлүндеги катап тургузуушкунуңа болгаш экономика хөгжүлдезинге Совет Эвилелинин дузаламчызының улам калбарганы-биле вьетнамнарның ортузунга орус дылды өөренир чорук улам өзүп турар.

ИЗРАИЛЬДЕ БАЙДАЛ ДУГАЙЫНДА

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Израильдиң мурнунда турар айтырыглар чүрттүн 25 чыл дургузунда төөгүзүнде эң нарын апарган. Ол айтырыгларның дыка хөйү черле шиитпирлеттинип шыдаттынмас болганындан даштыкы элчин черлериниң чаныда чүрттан үнүп чоруурун күзээн кижилер шейлүдүр чыскаалышкан үргүлчү турып турар.

Солуннарның демдеглеп турары-биле алырга, ол айтырыглар «1973 чылдың октябрь дайынының түүнелинде иштики политиктиг демиселдиң күштелгениниң бооп турар.

Амыдыралдың өртек-үнези дыка бедээн болгаш чепсектиг күштерде шериглериниң моральдыг сагыш-сеткили баксыраан. Курлавыр кезектерде албан эрттирип турар бөлүүнге израильдер чогумчалыг амыдырал-чүртталга бербейн турар. Олар теригден халажып чаңгаш, үзүлген өөредилгезин уламчылаар арга чок бооп турарлар».

«Вашингтон пост» солун Совет Эвилелинден ында барган еврей национальдыг кижилер дугайында мынчаар бижээн. «Ам ол кижилер кымга-даа херек чок деп чүвени биле бергениер». Оларның мурнунда «ажыл чокталышкынның болгаш ол ниитилелге киржилге кылырының бүзүлүг берге айтырыы турып турар».

Ол бүгү айтырыгларның түүнелинде амгы чазак бирдаа чыл иштинде ыдажын турып ыдаваазын Израильде кижи бүрүзү бүзүреп турарын солун бижээн.

ӨЛГЕН-ДАА, БАЛЫГЛАНГАН-ДАА

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Каттышкан Штаттарның девискээриниң дыка улуг кезиинге кайгамчык улуг күштүг шуурган хат болган. Америк 11 штаттарга — Алабамадан болгаш Джорджиден Мичиганга чедир, ол ышкаш АКШ-тың кызыгаарындан ырак эвесте Канаданың Уинсор (Онтарио можу) хоорайынга чедир девискээрге 318 хире кижи өлгенин долу эвес медээлер чугаалап турар.

Бойдустун халавыынан Кентукки штатка 78, Алабамага —68, Индианага — 55 кижи өлген. Уинсор хоорайда улуг эвес чунгулаар чернин дээвиирин соя кактанындан 8 кижи өлген. Долу эвес медээлерни ёзугаар алырга 2000 хире кижи балыгланган болуп турар.

Ол хире күштүг бойдус халавы сөөлүг бежен чыл иштинде болбаан деп чүвени парлалгада айтып турар. Чүгле 1925 чылда америк штаттарга болган халаптан 689 кижи өлген деп чүве билдинип турар.

ПОЛЬША: тиилелгениң 30 чылы

Улусчу Польша бодунуң 30 чылынга белеткевин турар. Ол бо чылдың июль 22-де болур. Совет Армияның фашистерден чаа-ла хостаан турганы Хелм хоорайга чогум-на харын ол хүн, мугур 30 чыл мурнунда, чаа, хостуг польша күрүвенин үндезиннерин айыткан Манифести Национал хосталганың польша комитеди чонга чарлап дыңнаткан. Ол хүн национал чаарты тургузуушкунуңа хүнү деп атты ап, чүрттүн амыдыралынга, ооң хөгжүлдезининг алыс угланыышкынынга шынар талазы-биле эргилде болуп демдеглеттинген.

Польша улус хосталганы улуг каража-когаралдарны үндүрүп турган чедип алган. Польша черден эң сөөлгү гитлержи солдатты үндүр шывадапкан турган тиилелгелиг 1945 чылдың чазынында чүрт хосталгазын өөрүшкүлүү-биле диңмиттиг байырлап турган, ынчаарга фашизмге удур кадыг-дошкун дайынга бодунун алды миллион ооллар, кыстарын чидиргенин чүрт ол дүшта билбээн турган, түннелди сөөлүреди үндүрген. Польша улус бодунун чидириглерин совет улустун таварышкан каража-когаралдарындан кажан-даа ангыландыр көрүп корбээн. Ынчангаш гитлержилерге удур польша черге совет шериглериниң тулчуп турган черлерги ыдыктыг черлер апарган. Польшаның кежик-молдуг келир үезинин нүүрүнде амытынын берген кижилерге өөрүп четтириишкининиң демдээ кылдыр өөрүшкүзүн илергейлээн Польша ынчангаш национал чаарты тургузуушкунуңа хүнү келген санында бажын мөгейтип турар.

Социалистиг оруктап хөгжүлдениң 30 чылы мурнундагы муң-муң чылдарныңдан хой чүүлдү польша улуска берген. Үлетпүр бүдүрүүшкүнү 10 катап, а амгы үениң адырларынга 30—35 катап көвүдүн. Ам Польша 14 миллион тонна каңны бүдүрүп, электроэнергия ажылдап үндүрер талазы-биле делегейге 10-гу болгаш далай судноларын үндүр садар талазы-биле 6-гы черни эзелеп турар.

Польша улустун аажок хөй нуруузу дээрге амыдыралче кирип турар аныяктар-тыр деп, ПУР-ның 30 чылынга үткүштүр ПКАП ТК-ның чаа чарлап парлаан Тезистеринде чугаалаан. Сөөлгү чылдарда Польшаның чону 10 миллион кижи немей өскен болгаш ам 33,5 миллион кижи ажып турар. Польшага чораан, кудумчуларга, концерт залдарынга, кинога болгаш трамвайларга көөрге, аныяк кижилер колдаан болур. Чогумна харын аныяктар ам амыдыралдың үг-шиин, хөөнүн, темпизин тодарадып турар.

Биспин Совет Эвилелинде ышкаш, социалистиг Польшада чүрт чуруунга чоокка чедар-ле турун көрбээн ындыг хоорайлар база бар. Оларның аразында Новая Гута — Чаа завод дээр хоорай Краковтун чоогунда, В. И. Ленин аттыг металлургия комбинады-биле кожа өзүп үнген. Ол удавас 25 харлаар. Польша ажылчы чонунар ол эң улуг металлургия бүдүрүлгези-биле болгаш аныяк хоорайы-биле чоргаарлаанын, ону польша-совет найыралдың үре-түнелге ылдыр саналп турар. Ол ажыг совет телевилел организациялары ол комбинаттың болгаш хоорайның телевилелдерин 1950—57 чылдарда ажылдап кылган. Цехтериниң болгаш домналарының кол дериглерин ССРЭ-ден алган.

Ам ол хоорайга 135 километр кудумчулар, амгы үениң базыңнары, өөредилге черлери, Польшада сураг-жаан «Людовы» театр болган чүртта эң дээре археологтуг музей бар.

Чаа Польша дугайын, ооң аныяк хоорайларының дугайын чугаалап тура, бир-де дугаарында Новая Гутаны чугаалаар аңдар, үүге дээрге ол баштайгы хоорай болгай. Ам Польшаның эртем албан черлери 312 520 дөрбелчин метр бүгү польша черни канчаан эң дээре ажыглаза чогуурул дээрзиниң дугайында айтырыг-биле ажылдап турар. 1990 чылга чедир чүрттү девискээр-экономика барымдаалап райончударының төлевилелиниң дугайында чугаа чоруп турар. Ол үеге чедир чүрттүн ниити чүрттэлга фондузу ийи катап улгадыр, азы поляктарның чугаалап турары ышкаш, «Ийиги Польша» туттунган турар. Бурунгу Варшава,— Польша Улус Республиканың найысылалы — улам чаагайжып, чаражып орар. Варшаваның үндезилелин тургустунганындан бээр 500 чыл ажып турар.

Боттарының төрээн чүрттүнүн 30 чылын поляктар күшажылды белектер-биле демдеглеп турар. Бо чылын 100 ажыг үлетпүр бүдүрүлгелери ажыглалга кирер. Оларның дең кезиниден хөйүн тудугжулар хуусаа бетинде, алдарлыг юбилейге — июль 22-ге чедир ажыглалга киириптер.

1990 чылга чедир чүрттүн национал орулгазы бети дээрге-ле 4 катап немей өзер, а улус ажыл-агыйынга эрткен чаарби чылдаазынга бодаарга, 5 катап хой акша-хөреңгилерни салып киирер.

Польша улус национал байырлалдарының хүннериңде-даа, кылдынган ажылдарын үнелеп, түннеп үндүрериниң хүннериңде-даа бодунуң оюнуң болгаш эвилелчиин — Совет Эвилелиниге өөрүп четтиргенин илергейлеп турар. «Дайын соондагы эң берге чылдарда Совет Эвилелиниң биске көргүскен ёзулуг найыралчы дузаламчызын польша улус кажан-даа утпас. Ол дузаламчы чүртту катап тургузарынга, социалистиг экономиканың үндезиннерин тургузарынга ажжок улуг ужур-дузалыг болган» — деп, ПАКП ТК-ның Тезистеринде чугаалаан. Совет Эвилели-биле болгаш социалистиг өске-даа чүрттар-биле эвилел, найырал база экы-дунма кады ажылдажылга моон соңгаар-даа Польша Улус Республиканың даштыкы политиказының үндезини болур деп, Тезистерде онаалап демдеглээн.

Л. ЛАТЫШЕВ,
СЭТА-ның тайылбырлакчызы.

БАЙЫРЛАЛДЫҢ ХҮННЕРИНДЕ

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Венгрияның найысылалының, чүрттүн өске-даа хоорайларының болгаш суурларының кудумчуларын болгаш шөлдерин туктар база транспарантылар-биле каастап, шимээн. Социалистиг Венгрия бодунун эң улуг национал байырлалын — Хосталга хүнүн демдеглеп турар.

Немец-фашистиг эжелекчилерден ооң девискээрин совет шериглериниң хостаанынын 29 чыл оюн чүрт демдеглеп турар. Он-он муң венгрлер Төрээн чүрттүнүң хосталгазы дээш амытынын берген совет дайынчыларының хөөрлериңе кээп, янзы-бүрү чечектерни салып, өөрүп четтириишкинин илергейлеп турар.

Байырлал хүннериңде хураллдарны эрттирип, делгелгелерни организастап, венгр-совет найырал кежээлерин эрттирип турар.

Хосталга хүнүн таварыштыр венгр найысылалдың чүрттакчылары кайгамчык белекти алган. Буданың кайгамчык чараш чурумалдыг булуңында ак хар дег өөнүг, «Европа» деп 14 каът гостиница ажыглалда киргеп, аңаа хары угда 300 хире аалчы чүрттаар. Чүрттү немец-фашистиг эжелекчилерден хостаанының 29 чыл оюнун байырладынга киржири-биле «найыралдың поездизи-биле» ВУР-да чеде берген совет туристер «Европаның» баштайгы аалчылары болган.

Байырлаал хүннериңде хураллдарны эрттирип, делгелгелерни организастап, венгр-совет найырал кежээлерин эрттирип турар.

Хосталга хүнүн таварыштыр венгр найысылалдың чүрттакчылары кайгамчык белекти алган. Буданың кайгамчык чараш чурумалдыг булуңында ак хар дег өөнүг, «Европа» деп 14 каът гостиница ажыглалда киргеп, аңаа хары угда 300 хире аалчы чүрттаар. Чүрттү немец-фашистиг эжелекчилерден хостаанының 29 чыл оюнун байырладынга киржири-биле «найыралдың поездизи-биле» ВУР-да чеде берген совет туристер «Европаның» баштайгы аалчылары болган.

Кол чүүл— шынар

ЧАГЫГЛАРНЫ БҮРҮН САГЫЫР

Ниитилел бүдүрүлгезинин амгы үеде кол сорулгаларының бирээзи — продукцияның шынарын бедидери болгаш улус ажыл-агыйының бүгү адырларынга чоокку чылдарда бүдүрүп үндүрүп турар кылыгларның шынарының айтырыгларын үндезини-биле чаартыры болуп турар. Чиик үлетпүрүнүң бүдүрүп турар продукцияларының, ооң иштинде даараглыг кылыгларның шынарын экижидери болгаш ындыг бараанналрның ассортиментизин калбартыры амгы үеде чугула айтырыг болур.

Биспин республикада улустуң ындыг хереглел бараанналрын бүдүрүп үндүрүп турар бүдүрүлгелериниң бирээзи Кызылдын дааранылга комбинады. Бо бүдүрүлгениң үндүрген продукциязының шынары амдыызында чогуур деннелинде эвес болуп турар. Стандарттар болгаш хемчээр техника күрнадзорунуң лабораториязы ол комбинаттың үндүрүп турар продукциязының стандартка дүгжүп турарын, техниктиг байдалын болгаш шынарын каш удаа хынаан көрген. Эрткен чылдың июль айда хынаан платье халаттарның моделинин 39,1 хуузун, эр улус кедер даштыкы хөйленнерниң 27,8 хуузун бүдүрүлгеже дедир эгидер үжүрга таварышкан, ол кылыглар колдуунда бышкан черлериниң тиин четпес хыдаанындан, чеңнери деңдески эвес олурткаңындан брактаткан. Күрнадзор лабораториязы ынчан айыттынган кылыгларны эде кылбас болза, садыга киирерин хоруп каан.

Комбинаттың удуртукчулары ол хыналдадан чогуур түннелди үндүрүп, бүдүрүп үндүрүп турар продукцияның шынарын экижидер талазы-биле организас-техниктиг хемчегларни ап, ол дугайын бүдүрүлге хуралынга чугаалашкан.

Бо чылдың февральда катап чоруткан хыналда бүдүрүлгениң болгаш ооң техниктиг контроль албаныының ол талазы-биле ап чоруткан хемчеглери илереттинген четпестерни эчизинге чедир экижидип шыдаваанын бадыткаан. Белен болган продукцияны хынап көөрү болгаш операциялар аразында контроль кошкак хевээр арткан. Хыналдага кирген 4 мөөн продукцияның үжүн дедир цехче эгидип, катап ылгаарын болгаш бар четпестерин эдерин дааскан. Үрей кылыышкынар колдуунда мурнундагызындан ылгалбайн турар: тиглерниң бышкан черлерин чидир кырлап кагбаан; өөктер аразын ырадып каан, хендириниң үштарын дүгбээн, моюндуруктун үштары ийи саарык, эр улус кедер даштыкы хөйленнериниң карманнарының үстүн илбээн дээш ооң-даа өске.

Ындыг багай шынарлыг кылыгларның тыптып кээп турары дээрге ажылчыннарның чамдыызының ажылынга харысалга чогундан болу бээр. Контролер кижи белен продукция бүрүзүн контроль-дап турары шын харын, ынчалза-даа эң-не эки контролер — ол дээрге ажылчынының бодунун арын-нүүрү болур үжүрлүг. Бо хыналда соон дарый кылган ажылчынарның болгаш контролерларның хуралынга чогум-на ооң дугайында чугаа болган.

Бо бүгү-биле чергелештир эки шынарлыг продукцияны бүдүрүп үндүреринге бүдүрүлгелерни чиг-эт-биле хандырып турар черлериниң ролю база улуг дээрзин айтыр херек. Чижээ, бо комбинатты хандырып турар черлерден келген чамдык пөстер таарышпас болгудаар, чамдыктары дыка орайтап келгилээр. Ынчалза-даа дааранылыкчыларның боттарындан дыка хөй чүве хамааржыр. Үүгле респотребсоюзтун садыг базазы безин эрткен чыл дургузунда бо комбинаттың дааранылыгларының шынары багай дээш 9 удаа дедир эгидиишкин кылган, ол дээрге 1743 кылыг-дыр. Торгаалдалыг санкцияның түүү 1380 рубль четкен. Үрей кылыышкынар эрткен чылдың чеди айларында 4 хуу турганындан, 1973 чылдың августан бо чылдың январыга чедир 9 хуу өскен болуп турар.

Бүдүрүлгеде ажылчыннарның мергежилин бединдеринче амга чедир кошкак кичээнгей салдынып, продукцияны үрей кылыышкын чокка бүдүреринин Саратов системазының талазы-биле ажыл чоруттунмайн турар. Бүдүрүп үндүрүп турар кылыгларының ассортиментизи база улуг эвес. Чижээ, 1973 чылда ассортимент талазы-биле план күүсеттинмээн. 14,5 муң хөрөөжен улус кедер, 8 муң школачылар, 18 муң школа чедир назылыглар болгаш 10 муң ясли назылыгларның платьелерин садыг черлериңге чедир киирбейн барган. Хөрөөженнериниң болгаш школачыларының хөйленнерин, эр улустун сорочкаларын болгаш хөвеңге хереклээштерин бүдүрер талазы-биле ындыг четпестер база бар. Эрткен чылын комбинат сайгарылга талазы-биле бердинген планын күүсеткен-даа болза, 1972 чылдынга деңнээрге, ону 140 муң рубль кудулаткан.

Бо тодарадыкчы чылда эвээш чарыгдалды үндүрүп турган, эки шынарлыг хой продукцияны бүдүрер дээш бүгү күжүн мөөнүзүн Кызылдың дааранылыкчыларының кол сорулгаларының бирээзи ол болур ужурлуг.

Г. ДОЦЕНКО.

Күрнадзор лабораториязының стандартизация колдузинин улуг инженери.

РСФСР-НИҢ АВТОНОМНУГ РЕСПУБЛИКАЛАРЫНДА

КАРЕЛИЯНЫҢ ҚЫРЫНДА ХЕРЕЛ

ГОЭЛРО-нуң планын ёзугаар Карелияға туткан Кондопога ГЭС-тиң тудуу эгелээнден бээр дөртен чыл болган. Электростанцияның Суна хемни дутлаан плотинаазы-биле кожа ол чылдарда тайга черге баштайгы саазын болгаш целлюлоза фабрикаларының корпустары бедип үнген. Күш-ажыл болгаш камгалал Чөвүлелиниң хүлээп алган доктаалы, улуг Ленинниң чагыглары амыдыралда ынчалдыр боттанган:

Амгы үениң деңнели-биле алырга, Кондопога ГЭС-ти улуг деп болбас — ооң күчүзү беш-ле муң киловатт. Ынчалза-даа Советтериң аныяк республиказынга ол дээрге алдын үнелиг турган. Карелия энергетиказының баштайгызының «ак хөмүр-дажыңга» Ада-чурттуң баштайгы саазыны алдынган. Сува хемниң аксына удатпаанда Кондопога хоорай өзүп, амгы үениң саазын кылыр бүдүрүлгезиниң пайысчылады ол болу берген.

Бөгүн Карелияның шапкын агымның хемнери—Сунада, Вытада болгаш Кемиде үш электростанция бар. Оларның чылда ажылдап үндүрер нинти энергиязы — ийи миллиард киловатт-шак ажыг электроэнергия. Чүгле болардан безин энергияны бүгү хаанныг Россияға бүдүрүп турганындан хөйү ап турар.

Соңгу чүк тайгазынга электриниң чырык хөрелин кыпсырда автономнуг республикага Ленинградтың, Свердловскиниң болгаш Харьковтуң ажылчыпаар коллективтери дузалаан. Ёзулут амгы үениң энергетика дериглерин олардан алган болгаш ам-даа ап турар. Ам Карелияның гидроэлектростанцияларындан алдынган бир киловаттың бот-үнези чурттуң Европа төвүнде ажылдап үндүрүп турар энергиныыдан ийи катан чиик.

Н. МИЛОВ,
(СЭТА-ның корр.).

ПЕТРОЗАВОДСК.

МУРНАКЧЫЛАРНЫҢ ЧАРЫЖЫ

Удмуртияда Чутырско-Киенгопскиниң нефть-биле эң байлак черинге мартта он чаа скважиналарны ажыглалда киирген. Ам бо автономнуг республикада хонук санында нефть тывыжы 6.100 тонна четкен, ол болза эрткен чылдың мартта тыпканындан ийи муң тонна хөй-дүр.

Мастерлер В. Гайнуллин биле В. Васильевтиң баштааны өрүмнекчилер коллективтери чаа скважиналарны хуусаа бетинде ажыглалга киирерине улуг ачы-авыралдыг болган. Мастер В. Гайнуллин «Удмуртнефть» каттыжыышкынының өрүмнээр ажылдарының Ижевск эргелелиниң составында, а В. Васильев—«Татнефть» каттыжыышкынның шинчилел өрүмнээшкиннер кылыр Мензелинск эргелелинде ажылдап турар. Ол ийи бригаданың кайызы-даа боттарының коллективтеринде социалистиг чарыштың мурнакчылары болуп, «Нефть үлетүрүүнүң министерствозунуң эң дээре бригадазы» деп атты ёдилеп турар.

Мурнакчылар бот-боттарының тывыш черлерине барып, боттарының мергежилиниң чажыт түүлдерин көргүскеннер. Чер иштинде үттээшкин ажылдарын дүргедедир дээш керээни чарганы оларның ужуражыышкынының түңнели болган. В. Гайнуллиниң бригадазы чылда 20 муң метр даг породаларын өрүмнеп эртер планныг турган, ону 20.400 метр чедирерин хүлээнген. В. Васильевтиң бригадазының өрүмнекчилери чыл онаалдазын бүдүн чартык муң метр ажырар бодалдыг.

Кол коллективтериң инициативазын Удмуртияның нефтчилери калбаа-биле деткээн. Олар беш чылдың тодарадыкчы дөртү чылында күрүнеге 2.700 муң тонна одаар түүлдү бээрин шиитпирлээн, ол дээрге 1973 чылда бергениннен 800 муң тонна хөй болуру ол.

ИЖЕВСК.

Ю. КЕДРОВ, СЭТА-ның корр.

ЧЫРЫК—«СВЕТОТЕХНИКАНЫҢ» ХЕРЭЭ

«Светотехника» бүдүрүлгө каттыжыышкынының кол бүдүрүлгези — Саранскиниң электролампа заводунуң автоматтыг шугумнарындан үш миллиардкы лампа үнген.

ССРЭ-де үшкү электролампа бүрүзүн чуртта чырыктың болгаш чырык техниказының дериниң кол чери болур эң улуг бүдүрүлге — «Светотехниканың» заводтарында кылып турар. Ол магадыг улуг бүдүрүлгениң бүдүрүлге күчүзү соңгу чылдарда канчаар өскениниң дугайын дараазында факт чүгаалап турар. Баштайгы миллиард лампаларны бүдүрериниге 12 чыл, ийиги миллиардтыынга — беш чыл, а үшкү миллиардтыынга — түүлге үш чылдан биче ажыг үе үнген.

«Светотехниканың» коллективи беш чылдың дөртү чылында «Эвээш чарыгдалдарлыг, эки шынарлыг, хөй продукциялыг бээр» деп лозун-биле ажылдап турар. Чыл эгезинден бээр плавдан ажыг үш миллион ажыг электролампаларны ажылдан үндүрген. «Светотехниканың» продукциязының 57 хевириниге шынарын күрүне демдээн тывыскан.

САРАНСК.

М. ХВАСТУНОВ, СЭТА-ның корр.

ЧАА СОВХОЗТАР

Якутияда ийи ажылдыг болгаш аныыр тывыштыг чаа тургустунган совхозтарны «Таймалырский», «Токкинский» болгаш «Томпонский» деп адаан.

Чаа совхозтар тургузарынга белеткел ажылын ол автономнуг республикага каш чыл улай чорудун келген. Нинти шөлү 40 ажыг муң дөрбелчин километр эки черлерни ол ажыл-агыйларга тускайлаан. Чаа совхозтарга 35 муң ажыг ивилерин, каш-даа муң баш инек малды берген.

Төп суурларның тудунче онза кичээнгейни салган. Чаа өзүп үнген суурлар — Таймылыр, Токко, Томпулный — автономнуг республикада ам чаагайжыды туттунган суурлар болуп турар. Олар боттарының электростанцияларлыг, культураның болгаш амыдыралдың албан черлериниң четкилерлиг, садыг бүдүрүлгелерлиг.

Иви ажылын хөгжүдериниң аңгыда, ол совхозтарның ажыл-ишчилери түс-түс муа рубльдин ак-мен кежин күрүнеге садар. муң-муң центнер балыкты тудуп белеткээр.

ЯКУТСК.

Д. БУБЯКИН, СЭТА-ның корр.

ДЫШТАНЫР ХҮННЕРДЕ

АПРЕЛЬ 6-ДА

Хагжум-шин театрынга театрның хоочун артизи З. Н. Голубеваның чогаадыкчы кежээзи 18.00 шакта эгелээр.

Политиктиг чырыдыышкын бажыңынга «Селигер» деп ыры-хөгжүм ансамблинин концерти 18.00, 20.30 шактарда болур.

№ 1 микрорайоннуң агитпунктузунга («Енисей» Культура бажыңы) «Канчаар иеттинерил?» деп беседа. Иликхептин часкы модельдериниң демонстрациязы. Аныяктар кежээзи. 19.00 шакта.

№ 6 микрорайоннуң агитпунктузунга («Энергетик» Культура бажыңы) Тываның электри четкилериниң хоочун ажылдакчыларынга тураскааткан кежээ. Концерт, танцы. 19.00 шакта.

№ 4 микрорайоннуң агитпунктузунга (Пионерлер бажыңы) хоорайның хүндүлүг хамаатылары-биле ужуражылга. Концерт. 18.00 шакта.

№ 3 микрорайоннуң агитпунктузунга («Тыва тудуг» трестиниң клуву) хоорай Советинин депуталы-биле ужуражылга. Концерт. 16.00 шакта.

№ 9 микрорайоннуң агитпунктузунга (№ 1 АТБ-ниң клуву) хоорай Советинин депутаттары Парунин болгаш Мамедов-биле ужуражылга. Концерт. 12.00 шакта.

Политехникумнуң болгаш **башкы институтунуң спорт залдарынга** ВЛКСМ хооркомунуң болгаш спорт чөвүлелиниң күбогу дээш волейболга маргылдаа 16.00 шакта эгелээр.

Башкы институтунуң хуралдаар залынга хостуг хүрешке институттуң бирги чери дээш маргылдаа 16.30 шакта эгелээр.

АПРЕЛЬ 7-ДЕ

Политиктиг чырыдыышкын бажыңынга «Селигер» ансамбльдин концерти 18.00, 20.30 шактарда эгелээр.

«Енисей» болгаш **«Энергетик»** Культура бажыңнарынга дыштанылга кежээлери 20.00 шакта болур.

Волейболга болгаш хостуг хүрешке маргылдаалар улам-чылаар.

ХООРАЙНЫҢ ДЫШТАНЫР ХҮН ШТАБЫ.

ХҮНДҮТКЕЛДИГ ИШЧИЛЕР

(Чагаалар допчулалы)

Буянныг мергежилдиң кижилери

Боттарының тускай мергежилинге шынчызы-биле бердинген, бедик мергежилдиг эмчилерге сагыш-сеткилдиң ханы өөрүшкүзүн илергейлээн мындыг чагаалар чоокку үеде редакцияга хөйү-биле келгилээн.

«...Үш ай бурунгаар бир кежээ эъдим изин, хөрөөм кагылып, тыныжын бачыдап, караам шокараңнап эгелээн. Дүрген-не эмчиге бардым.

Өкпеге аар дегдирген-дир сен деп мындыг. Ынчангаш Кызылда туберкулёз аарыгларынга удур диспансерге чыттырган, эмнеп эгелээннер. Баштайгы үеде баш муңгаш ышкаш сагындырган. Эмчилер мени үргүлчү шинчип, эмнерни ижиртип, сыкыртып, сагыш човангыр ажаан турдулар. Эмчим эвилец-ээлдек, сагыш-сеткилге тааржыр, бүдүштүг-даа кижи болду. Мергежилдиг эмнээшкиннің ачызында чоорту сегип, катап кадык апардым. Эмчиниң адын Зоя Тюлюювна Салчак дээр. Бо эмчи 1965 чылда дээди эртемни чедип алгаш маңаа кээп, диспансерге тос чыл ажылдаан. Бо үе иштинде ол та чеже кижини сегиди эмнеп, буянныг үүлеви бүдүрген! Ооң ажылынга ам-даа улуг чедишкиннерни күзедим»—деп, Кызылда Ш. Серимаа бижээн.

Чөөн-Хемчиктің Чадаанада чолаачы Санчы Ооржак редакцияга чагаа бижээн. Ооң утказы мындыг:

«Бо чылдың январының ортан үезинде машиналыг чорук чорааш, сутта дүшкеш, дискектерим ыстаар, хан дүкүрер апаргаш, Чадаанада нинти аарыглар эмчизинге чеде бердим. Эмчи анализти ап, шинчип көргеш:

— Өкпе дамырлары алгаан, хөрекке дегдирген-дир силер. Эмнээр бис—диди.

Ол-ла дораан эм сыкырткаш, электрочиңнээшкин кылдылар. Неделя хире үе эрткенде сегип эгеледим.

Бо эмчиниң аарыг кижилерге эвилец-ээлдек, ажылынга кызымаккайын аңаа эмнедири-биле барган аарыг кижилер бо-ла мактап чугаалажыр болду. Ооң адын Алла Александровна Семенова дээр. Ол Благовещенскиниң эмчи институдун дооскан. Силерге үлүү-биле четтирдим, эмчи».

«Эвилец кижээ чон ышак» деп тыва үлегер чугаа бар болгай. Юрий Павлович Щербаков база ындыларының бирээзи. Ол республика эмнелгезиниң кезер эмчи салбырында ажылдап турар. Эмнелгеге чыттырган аарыг кижилериң кадыкшылын катап тургузарынга ооң кызымаккай, могаг билбес чоруун Кызылдан К. Хомушку редакцияже бижээн. Бо чылдың январының ийиги чартымда ооң өкпезинге нарын кезиишкинни кылып, сагыш човангыр, кичээнгейлиг эмнээни дээш эмчи эш Щербаковка өөрүп четтиргенин автор илергейлээн.

Бии-Хемниң Хадың суурда В. Сюрюн-ооллуң бижээн чагаазында мындыг одурулар бар:

«...Мария Захаровна Оконешникова Якутск хоорайга медицина институдун дооскан Тывага келген. Бии-Хемниң «Өөк» совхозунуң төвү Аржаан суурнуң эмнелге участогун эргелекчилеп ажылдаа-ла ийи чыл ашкан.

Бо үениң дургузунда ол ажылынга эз-харыысалгалынын көргүзүп, чонуң хүндүткелин чаалап ап шыдаан. Эмнелгениң савалдар дептерин көргеш кижи чаңгыс-даа хомудаан сөс тыппас. Эмнелгениң ажылдакчыларынга ханы өөрүшкүзүн илергейлээн одуругларны кижи хөйү-биле номчуур.

Аржаан суурнуң эмнелгези 30 орунлуг. «Өөк» совхозта болгаш «Хадың» колхозта чонуң медицина хандырылгазынга аныяк эмчиниң төлептиг ажыл-ижин автор мактап бижээн.

«Озал-ондакка таваржып бертингеш, республика эмнелгезиниң урология салбырынга чартык чыл эмнеткеш сегип үндүм. Мени чедишкиннин-биле кезип, сегиткен эмчилерим Д. К. Балчый-ооллга, В. Н. Шелудяковка, Ю. В. Князевке, Т. В. Пуртовага, салбырның сестраларынга болгаш ажылдакчыларынга чүректиң ханызындан четтиргенимни илередип, оларның буянныг ажылынга чедишкиннерни күзедим»—деп, Барыын-Хемчик районнуң «Хемчик» совхозундан Х. Кодур-оол өөрүшкүзүн дамчыткан.

Республиканың чер-черлеринде ак халаттыг кижилериң хөй кижилиг армиязы күш-ажылчы эдээн ынчаар эрттирип турар.

КУЛЬТУРА АЖЫЛДАКЧЫЛАРЫНЫҢ ХУРАЛЫ

Дүүн Кызылга республиканың культура ажылдакчыларының чөвүлел хуралы боop эрткен. «Ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезинге культура албан черлерининиң родюн белдир дугайында» деп илеткелди Тыва АССР-нин культура министри М. С. Хомушку кылган. Бо талазы-биле чер-черде ажылхеректернин дугайында санал-онал солчулгазынга хөй кижи киришкен.

Социалистиг чарыштың тилекчилери болган бөлүк культура ажылдакчыларынга хөрек демдектерин, акша шаннарын хуралга тывыскан.

АГПРЕЛЬДЕ АГААР

Республиканың чер ажылдыглары бо хүннерде хөй чымыштыг, улуг айтырыгларны шиитпирлеп турар. Оларның бирээзи кодээ ажыл-агый культураларының дүжүдүн белдери болур. Чаагай дүжүт алырының кол үндезини — хөрөөнүңүн шыгын кадагалап алыры. Республиканың байдалы-биле алырга, хөрөөнүн күскү, часкы шыгы үнүштүн чемишчидилгезиниң кол дээу, чүге дээрге чайның баштайгы чартымда чаъс ийити чартымдан эвээш дүжер.

Бо чылын хөрөөнүңүн шыгы кандыгыл?

Эрткен күс чылыг, курраг болганындан хөрөөнүңүн кыры курган, бусталган. Ынчангаш чер доңгуже чедир хөрөөн элээн кургай берген.

Ол ышкаш кыш база чылыг, хар чуга болган. Эң-не тараалаан районнарда октябрьдан мартка чедир хар-частың дүшкен суунуң түңү 50—70 миллиметр, а чөөн. мурнуу районнарга 15—25 миллиметр азы мурнундагы чылдарга бодаарга 10—20 миллиметр эвээш болган.

Ынчангаш күскү-кышкы үениң шыгы шоолуг эвес болур. Саналшкыннарны ёзугаар алырга, чазын эрте тарыыр тараа культураларын чажар үеге чедир Каа-Хем районнуң шөлдериниге хөрөөнүн шыгы эки болур. Маңаа хөрөөнүңүн продуктулуг шыгы 160—170 миллиметр азы гектар шөлге-ле 1600—1700 тонна сут хамааржыр.

Ол ышкаш Бии-Хем, Таңды районнарынга хөрөөнүңүн күр шыгы четчир. Кызыл хоорай Советиниң ажыл-агый ларының, Улуг-Хем районнуң шөлдериниге шык эң-не эвээш болур. Ол ышкаш барыын районнарга шык эвээш хөрөөр болур.

Бо чылын апрель мурнуку чылдардан 3—5 градус чылыр, агаарның ортумак температуразы 1—5 градус чылыг болур.

Апрельдиң баштайгы он хонуунуң төнчүзүндө хүндүс агаар 15—20 градус, даглыг черлерге — 10—15 градус, үшкү он хонукта дүне 0—5 градус, хүндүс 12—17 градус, бедик черлерге 20—25 градус чылыг болур.

Айның чаъс суунуң түңү 8—16 миллиметр болур.

Чазын хаттыг каан хүндө бир гектардан-на 40—20 тонна сут бусталыр. Ынчангаш шык базырыышкынының агротехниктиг хемчегларин дүрүм ёзугаар боттандырары, часкы хову ажылдарын кыска хуусаада бедик шынарлыг чорудары чугула.

В. БАТВИНИНА,
Кызылдың гидрометеорология обсерваториязының улуг инженер-агрометеорологу.

Тока аттыг совхозтуң спортчу амыдыралындан

ДЕТКИМЧЕНИҢ АЧЫЗЫНДА

Күш-культураны болгаш спортту улам ыцай сайзырадыр хемчеглер дугайында СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын база Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң IV сессиязының шиитпирлерин амыдыралга боттандырар талазы-биле Таңды районда Тока аттыг совхозта спорт организациязы партия, совет органнарының удуртулгазы-биле эллэн ажылдарны кылып чоруткан.

Спортту хөгжүдери ооң материалдыг баазазындан улуу-биле хамааржыры биллдингир болгай. Ынчангаш ону эжижидериниче мында доктаамал кичээнгейни салып турар. Бөдүүн дерилгелиг стадион, волейбол, баскетбол, мячилиг, шайбалыг хоккей ойнаар шөлдер совхоз төвүнде кылдыгган. Хүрежир хевистерни, хоккейнин, футболдуң идик-хевин четчири-биле садып алган. Хаак, коньки хөй саныг эвес-даа болза бар.

Совхозтуң дирекциязы (директору Ф. М. Зверева) улустуң кадыкшылының, омак-сертек болурунуң, бүдүрүкчүлүг ажылдаарының үндезини—спорттуң материалдыг баазазын эжижиериниче кичээнгей салып келген.

Дериг-херекселдерни садып алырынга чеже хире акша негеттинерил, ону харамнаамайн чылдың-на берип, улуг дузаны көргүзүп турар. Маргылдааларга киржир спортчуларны ажылдан чогуур үезинде хостан, транспорт-биле доктаамал хандырып келген. Коллективтин удуртукчузу ажыл-ишчилериң хостуг үеэзи ажыктыг эрттирээн дээш сагыш салып, боттуг деткимче, дузаламчыны көргүзүп турары, спорт-массалыг ажылды чорударынга таарымчалыг байдалды тургускан.

Күш-культуржуларның саны чыл келген тудум-на өзүп орар. Оларның саны 229 четкен, ооң иштинден 140 кижи күш-культураның чаа комплексин ГТО-нуң нормаларын дужаан алган. Спорттуларның аразында 70 ажыг кижи разрядтыг.

Ажыл-агыйда комсомол комитединин секретары В. Костерин, бүдүрүлге гимнастиказының методизи В. Решетников көдээ ишчилерни ортузунга спорттуң ажык-дузазын пропагандалаар, оларны бо чугула хөрекке хаара тудар талазы-биле эллэн организакчы ажылдараы чоруткан. Совхозта спорттуң янзы-бүрү хевириниге 8 секцияны тургускан. Районга болуп эрткилээн маргылдааларга, эш хуузунун ужуражылгаларынга совхозтуң төлээлери идепкейлиг киржип, чаңгыс удаа эвес шаңналдыг черлерни эдээп келген.

Күш-культура ажылында кылдыгган ажылдар-биле чергелештир четпестер амдаа бар. Спортта кол чүве массалыы, аңаа хөй кижилер киришкен турарын чедип алыры болгай. Ындыг турбуже, оларның саны ооҗум өзүп турар. Бо чылын Тыва АССР-ниң кышкы спартакиадазы болуп эрткен. Ооң бирги чадазын коллективтерге эрттирери көрдүнген турган. Ынчалза-даа совхозка хаак мартылдаазы болбаан, ол талазы-биле ГТО-нуң хаакка маңнаарының нормазын дужаарын организаставаан. Районнуң күш-культура болгаш спорт комитеди (даргазы турган эш Кочега) ажылдыылар аайы-биле маргылдааларны эрттирери планнаваны, ону удуртпааны четпес болган. Совхозтуң спорт организациязы маргылдааны бодунуң инициативазы-биле чорудун болур аргалар турдала, олче сагыш салбаан.

Дыка хөй кижи ГТО-нуң нормазын дужаан алган, оларның иштинден чаңгысдаа кижи хөрек демдээн, шынзылганы албаан. Ооң чылдагааны хөрек демдектериниң, шынзылгаларның чок болуп турарында. Ону чорудун бээрин спорт организациязы каш удаа негээн болза-даа, түңнел чок болуп арткан. Республиканың болгаш районнуң спорт комитеттери бо айтырыгны шиитпирлээр үе келген.

Т. ХЕРТЕК.

«Шынның» тускай корр.

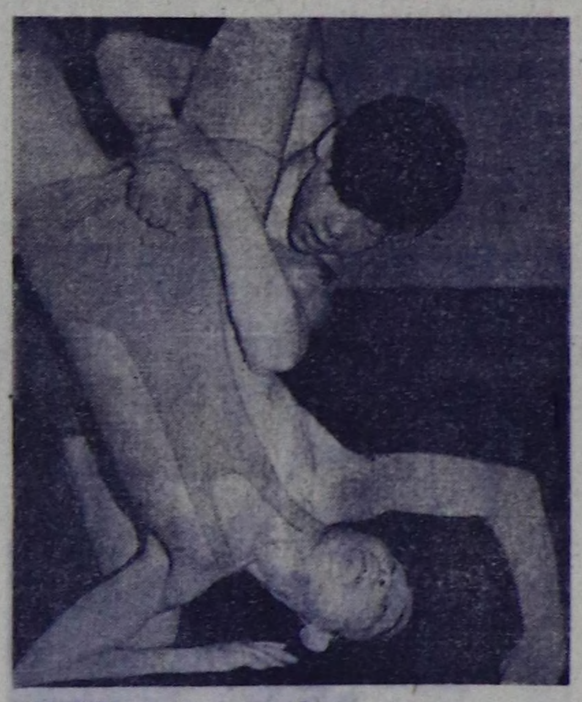

ЧУРУКТА: хостуг хүрешке белеткел үезинде.
А. СОДУНАМНЫҢ фотозу.

МАССАЛЫГ БОЛДУРАР

Спорттуң янзы-бүрү хевирлериниге улусту калбаа-биле хаара тудар, оларның мергежилин бедидер дээш хостуг хүрештин, футболдуң, мячилиг, шайбалыг хоккейниң, стол теннизиниң, волейболдуң, баскетболдуң секцияларын организастаан бис. Ооң расписаниезин Культура бажыңында көскү черде аскан.

Хостуг хүрештиң секциязын үш бөлүкке үскен. Ооң улуг тренери Владимир Костерин ажылды багай эвес организастаан. Секцияда 60 хире ооллар болгаш улуг улус хаара туттунган. Кичээлдер Культура бажыңының залында эрттирип турар. Хостуг хүреш бисте дыка нептергей болу берген, аңаа хандыкшылыглар көвүдээн. 30 хире мөгелер разрядтарлыг. Районнуң бирги чери дээш Балгазынга болган маргылдаага бистиң мөгелеривис үшкү чериг эдээн. Таңдыда республиканың «Урожай» эки тура спорт иштилелиниң шилиндек мөгелери бар болгай, аңаа шаңналдыг черни алыры белен эвес. Аныяк мөгелерни белеткээринге хөй-иитичи тренерлер В. Нордуп-оол, С. Оюн идепкейлиг киржип, арга-мергежилин оларга күзелдин-биле дамчыдын берип турар. Хостуг хүрешке эш хуузунун ужуражылгаларын Хову-Аксы сүүрүнүн, «Тилелге» совхозтуң мөгелери-биле эрттирип келген, ол арга-дужулганы солчурунга дузаалаан.

Хоккей, футбол секциялары чедишкинниг ажылдап турар. Бистиң футболистеривис эрткен чылын район чемпиону атты чедип алган. Мячилиг хоккейге совхозтуң бирги чери дээш маргылдааны эрттирген бис. Аңаа дөрт команда киришкен. Ажылагыйның хоккеистери республиканың зона маргылдаазынга киржип болур турган, ооң болур хуусаазын районнуң спорт комитеди баш бурунгаар дыцнатпаанындан киржир аргавыс чок болган.

Аныяк хоккеистерни, футболистерни белеткээринче доктаамал кичээнгейни салып, ооллардың секцияларын тургускан. Оларга кедер хепформаны садып берген. «Алдын шайба» клувунун шаңналы дээш республика маргылдаазынга школаның бичин болгаш элээди ооллардың командалары киришкеш, багай эвес ойнаап, кайызы-даа шаңналдыг черлерни алган.

Совхозта шыдыраа клуву ажыттынган, ону Виктор Голованов удуртуп турар.

Секциялар көдээ спорттуларның мергежилин бедидериниге, спортту пропагандалап нептередириниге биче эвес рольду ойнап турар.

Бо чылын спорттуң янзы-бүрү хевирлериниге маргылдаалар районга болгаш республика найысылалынга болур. Аңаа идепкейлиг киржир дээш спортту массалыг болдурарын, күш-культуржуларның мергежилин бедидериг планнап турар бис.

В. РЕШЕТНИКОВ,
совхозта бүдүрүлге гимнастиказының методизи.

ХҮРЕШ СЕКЦИЯЗЫ

Аныяктарның араазында хостуг хүрешке хандыкшылдылар хөй. Олар секцияга кирип алган, хүрештиң аргаларын, тактиказын кызымак өөренип турарлар. Күзел турда, кижи чүү-даа чедип ап болур.

Шынап-ла, мээн удуртуп турарым секцияда чүткүлдүг ооллар эвээш эвес. Мында 16 кижи бар. Колдуунда Элегес ортумак школазының өөренгичилери. Секция расписание ёзугаар доктаамал ажылдап турар. Мөгелериң мергежили чоорту бедин орар. Олар районга болган маргылдааларга, эш хуузунун ужуражылгаларынга каш удаа киржип, күжүн шедээн. Ооң түңнеддери багай, эвес болган. Владимир Аңгыр-оол, Алексей Нордуп-оол, Сергей Оюн олар эки хүрежип, ооллардың бирги разрядының нормазын күүсеткеннер.

С. ОЮН,
хөй-иитичи тренер.

КИНО

АПРЕЛЬ 6-ДА

«НАЙЫРАЛ»: «Бистиң бажыңывыс мында» (2 сериязы катай) 10.00, 12.40, 15.20, 18.20, 20.40 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Далай дуунде хоорайның дилекчилери» 8.50, 10.30, 15.50, «Ханы ынакшылдың кокпазы-биле» 14.00, «Ышкындырган миллионнар» 12.10, 17.30, 19.25, 21.20 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Ооллу капитан дижирлер» 15.00, «Ынакшыл болгаш карак чажы» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Али-баба болгаш дөртен дээрбечи» 14.20, «Демир маска» 15.40, 18.10, 20.30 шактарда.

1974 чылда солуннарга, журналдарга чагыдылга чоруп тур

„Шын" солунну чагыдып алыынче далажыңар!

Чагыдылганың чартык чылда өртээ 3 рубль.
ЧАГЫДЫЛГАНЫ: «Союзпечать» чери, харылзаа салбырлары, колхоз, совхозтарда, албан организация, бүдүрүлге черлериниде хөй-ниити тарадыкчылар хүлээп ап турар.

Телевидение

АПРЕЛЬ 6-ДА

МОСКВАДАН

12.00 — Дамчыдылга программазы. 12.05 — Медээлер. 12.10 — Өөнүг телекөргүзүг. **«Үзүк ховаган».** Мультфильм. 12.20 — Өөнүг телекөргүзүг. **«Дириг амытаннар делегейинде».** 13.20— **«Кадыкшылдың Бүгү-делегей хүнү»** 13.50 — Өөнүг телекөргүзүг. **«Индия: дүүн, бөгүн, даарта».** Төп телевидениениң болгаш Бүгү-эвилел радиозунун политиктиг тайылбырлакчызы В. Дуваев дамчыдылганы тургускан болгаш чорудар. 14.55 — Өөнүг телекөргүзүг. **«Чардаштың кадыны».** Уран-чечен фильм. 16.35—16.45— Чапсар. 16.45—Өөнүг телекөргүзүг. Хоккейге делегей чемпионады. ССРЭ—ГДР. 2-ги, 3-кү оюнар.

КЫЗЫЛДАН

18.00 — **«Тываның неделязы».** Информастыг программа. 18.15—Телемедээлер.

МОСКВАДАН

18.30—Өөнүг телекөргүзүг. **«Чечен чогаалдарын экранчыдылгазы».** **«Дайын болгаш тайбың»,** Уран-чечен фильм. 1-ги сериязы. **«Андрей Болконский».** 21.05—Өөнүг телекөргүзүг. **«Эрик кавызының эртинези».** Документалдыг фильм. 21.15—Өөнүг телекөргүзүг. Хоккейге делегей чемпионады. Польша—Швеция. 2-ги, 3-кү оюнар. 21.50—22.00—Чапсар. 22.00—Хоккей маргылдаазының уланчызы. 23.00—23.30—«Ye». Информастыг программа.

АГААР

Кызылдың агаар станциязының медээзин ёзугаар алырга, бөгүн республиканга булуттаар, соңгу районнарга хар чаар. Барыын утланыышкынныг хаттың дүргени секундада 7—12 метр, барыын районнарга 10—15 метр чедер. Агаарның температуразы 3—8 градус чылыг болур.

Кызылга булуттаар, чагбас. Барыын утланыышкынныг хаттың дүргени секундада 7—10 метр чедер. Агаарның температуразы 5—7 градус чылыр.

Редакторнуң оралакчызы М. Н. СМИРНОВА.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: 667000

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ. Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, пропаганда кылдызының 23-54, харыысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал кылдызының 37-13, культура кылдызының 23-51, көдээ ажылагый кылдызының 21-47, үлетүүр кылдызының 22-64, чагаа кылдызының 41-27, информация база совет тургузуг кылдызының 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн баргада 32-75 телефонче болгаар.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тираж 16056. ЧАГЫГ № 652.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажың № 1) ТС—00454